

Dbe

U. q. 17, 13

19 20
2
LIBR
Q. D. B. V.
DISPUTATIO JURIDICA
De

**DIVORTIO
PROPTER INSIDIAS
VITÆ STRUCTAS,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO IUVENVTIS PRINCIPE,
DN.

FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORVSSICI ET ELECTORATVS BRAN-
DENBVRGICI HEREDE, ac reliqua,
IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE
DN. SAMUELE STRYKIO,
REGIÆ MAJESTATIS BORUSSICÆ CONSILIARIO INTIMO,
PROFESSORE PRIMARIO ET FACULTATIS JURI-
DICÆ ORDINARIO,

PATRONO AC PRÆCEPTORE SUO DEVENERANDO,
IN AUDITORIO MAJORI

Die Maji Anno O. R. MDCCII.
Publico Eruditorum examini submittit

A U T O R
ESAIAS PAULUS MEMMINGERUS,

Ratisbonensis.

Hale, Typis CHRISTOPHORI ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typ.

S. IMPERII ROMANO - GERMANICI
LIBERÆ ET AUGUSTÆ REIPUBLICÆ
R A T I S B O N E N S I S,
P A T R I Æ P A T R I B U S B E N I G N I S S I M I S
F E L I C I S S I M I S,

V I R I S

*Illustribus, Magnificis, Perstrenuis, Nobilissimis,
Amplissimis, Prudentissimis*

**DN. CAMERARIO,
CONSULIBUS,
ET
SENATORIBUS
RELIQVIS,**

**PATRONIS AC MÆCENATI-
BUS SUI MAXIMO PIETATIS
CULTU SUSPICIENDIS,**

Exercitium hoc suum Academicum in
studiorum suorum commendationem
debita cum observantia

D. D. D.

A U T O R.

I. N. F.

§. I.

Divortiorum
usus frequēs.

Divortiorum usus, si antiqua respiciamus tempora, ita frequenter apud plerasque gentes fuisse cernitur, ut fere Juris Gentium dici mereatur, quatenus Jus Gentium pro moribus earundem accipimus. Eundem jam apud antediluvianos observavit Seldenus *de jure Nat. juxta discipl. Hebr.*

Lib. 5. c. 9. De Judæorum vero divortiis attestantur S. literæ; vid. Buxtorff. integro *Tr. de Spons. & Divort. & Seldenus in Uxore Hebræa*. B. Dn Linck. *Diss. de Usu divort. Sect. 2.* Et Judæos hac in parte imitati sunt Muhammedani. Vid. Ant. Geufraus in *tr. de Turc. rebus & cerem. lib. 2.* Ægyptiorum mores non adeo ab his abhorrebant, ut eruditiores animadvertant, Judæos forsan morem hunc ab iisdem vidisse & didicisse. Vid. Buxtorff. *cit. loc. p. 111.* Quin & Græcis familiaria erant. Alexand. ab Alex. *lib. 4. c. 8.* Joseph. Scaliger *Animadv. ad Eusëb. n. 20.* Et denique de Romanorum moribus testes habemus leges nostras, quibus adeo indulgebatur divortiis, ut etiam bona gratia vel ob levisimam causam admissa fuerint. Vid. A. Gellius *Noct. Att. lib. 4. c. 3.* & B. Lincius *cit. l. m. 4.* Petr. Greg. Tholosanus *lib. 9. Syntagm. c. 15.* Arnif. *de jure Connub. c. 6. Sect. 3.* Sed sicuti singularum Gen-

tium jura circa divortia diversa deprehenduntur, ita etiam jura nostrorum temporum divortia quidem non adeo in totum reprobant, restrinxere tamen, & sub certis tantum causis eadem admiscere. Sed non sine ingentibus Dd. dissensionibus, quæ sicuti in materiis matrimonialibus sæpe frequentes sunt, ita quoque circa causas divortiorum mirifice sese exerunt.

§. II.

Causæ dissensionis Dd. in causis matrimonialibus.

Neque adeo à via aberraturi videmur, si causas tantarum dissensionum adscribamus principiis Juris Canonici, quæ incaute sæpe à Dd. adducuntur, & inde conclusiones efformantur, cum tamen eorum hypothèses circa matrimonii indolem merito a nostris sint reprobatae. Quando itaque præsens thema, de *dissolvendo matrimonio ob infidias vite structas*, examino secundum Dd. sententias, in diversa eosdem abire animadverto; quibusdam pro divortio pleno pugnantibus, quibusdam etiam tantum separationem quoad thorum & mensam admittentibus; quas sententias recte dijudicare haut possumus, nisi brevibus divortii naturam, & Pontificiorum hypothésin, de separatione quoad thorum & mensam perlustraverimus. Quibus præmissis, non adeo difficile esse arbitror, de sententiarum inter se discordantium veritate & fallitate judicare.

§. III.

Divortium quid?

Ostendit autem Divortii derivatio ipsa ejus intimam indolem: Divortium enim a *divertere* descendit, quod proprie secessionem a recta via facere significat, vel etiam *diversitatem mentium* denotat, ut aliqui alludunt. Barnab. Brisson. in *Tr. de Verbor. signif. verb. divortium*. Quia itaque illi, qui divortium faciunt, matrimonii dissolutionem procurant, in jure etiam a se invicem *divertere* dicuntur, i. e. discedunt, vel in diversas partes abeunt, inter se quasi divisi, Kitzel.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. §

fi. Kitzel. in *Synopsi Matrimon. cap. 8. theor. 2.* Gerhard. in *LL. Theol. de Conjug. §. 561.* Schneidew. de *Nupt. §. 4. n. 3.* Et ita de jure Romano divortium tollebat ipsum vinculum matrimoniale, quod effectus divortio annexi, ut & jura varia divortiorum, satis ostendunt, quæ explicat Henric. Brouwerus de *Jure connubiorum cap. 31.* nec erat eo tempore cognita separatio aliqua quoad thorum & mensam, prout quidem postea ex principiis Juris Pontificii irrepsit, quamvis prælaudatus Brouwerus *cit. iv. c. 29. n. 2.* contrarium evincere velit, Romanis jam cognitam fuisse ejusmodi separationem per *l. 32. §. 13. de Donat. inter Vir. & Ux. l. 15. ff. de act. rer. amot.* Sed vero tales secessiones, quæ apud Romanos frequentes erant, nullo modo possunt comparari cum hodierna separatione quoad thorum & mensam: illa enim ut plurimum fiebant utriusq; voluntate commoditatis gratia, privata autoritate, nec ita, ut hodie, ob sævitiam vel alias causas indulgebantur, adeoque vix umbram separationis, si cum hodierna comparatio instituat, habent, ut inde ne quidem argumentum a pari duci possit. Dn. Præses in *not. ad Jus Eccles. Brunnem. L. 2. c. 17. §. 31.* Arnif. de *Jur. Connub. c. 6. Sect. 2.* Joh. Georg. Nicolai de *Divort. & repud. c. 5. n. 1.* Unde de Jure Rom. nullum aliud divortium erat cognitum, quam quod dissolveret in totum matrimonium. De Judæorum divortiis non est quod dubitemus, nec ibi ulla alia separatio videtur cognita fuisse. Cum vero hodie divortia publica merito suscipiantur & confirmentur auctoritate, hinc mores Romanorum & Judæorum hæctenus in eo non imitamur, adeoque hoc intuitu divortia sunt nihil aliud, quam *dissolutiones vinculi matrimonialis inter conjuges adhuc viventes, ex justa causa, publica Consistorii auctoritate facta.* Lauterbach. *tit. de Divort. Brouwer. de Jur. Connub.*

Jure Civili
incognita est
separatio
quoad thorū
& mensam.

nub. c. ult. n. 2. Kitzel. *Synopsi Matrimon. c. 3. theor. 2.* & Dd. communiter ad tit. ff. de Divort.

§. IV.

Divortium
totalem dis-
solutionem
vinculi con-
jugalis de-
notat.

Fundamenta
hujus sen-
tentiae

Explicatio
loci Matth. V

Dum itaque ad essentiam divortii requirimus dissolutionem totalem vinculi conjugalis, eo ipso fortiter contradicimus Pontificiis, qui nullam talem dissolutionem in conceptu divortii admittunt, quod ex professo defendit Bellarminus *lib. 1. de matrimon. c. 10. seqq.* Contra quos tamen ex Nostratibus plurimi jam classicum cecinerunt, uti Beufsius *de Matrim. P. 2. c. 16, 20, 23. seqq.* Scherzerus *in System. Theol. lib. 16. §. 18.* Schilt. *in not. ad Aurel. Augustin. libros de Divort. conjug. ad Pollent.* Gerhardus *in Loc. Theol. de Conjug. §. 563. seqq.* Res interim salva est, & his constat fundamentis perspicuis. Fundamentalisis locus est *Matthai V, 32.* ubi Saluator noster ita: *Ego vero dico vobis, quod omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam machari, & qui dimissam duxerit, machatur.* Conf. *Matth. XIX. 9.* De quo textu ut recte judicare possimus, sciendum est, Christum ibi reprobasse Pharisaeorum interpretationes & Judaeorum mores, qui divortia ex levioribus admittebant causis, & quia haec controversia inter Judaeos erat insignis, dum nonnulli Schammaëanorum Sectam secuti solam turpitudinem strictè dictam admitterent, alii vero sectae Hillelianæ dediti, quamlibet causam justam reputarent, quæ sententia etiam recepta erat Selden. *in Ux. Hebr. l. 3. c. 20. p. 320.* Christum tentare voluerunt Pharisei, *cit. cap. XIX.* ut animadverterent, cuinam parti inter dissentientes faveret. Ex quibus constat, Christum fuisse interrogatum de dissolutione matrimonii quoad vinculum, hæc enim tantum inter Judaeos erat cognita, & sic etiam responsio Christi de totali dissolutione intelligenda, dum aperte libertatem divortiorum ad unam causam, Adulterii scilicet, restringit.

Imò

Imo si aliam admittamus interpretationem, dicendum foret, (quod tamen absurdum) Christum per verba: *Ego vero dico vobis*, doctrinam suam non corruptelis & falsis interpretationibus Phariseorum, sed Mosi opposuisse, quippe qui de vera dissolutione loquitur. Conf. Gerhard. *in locis Theol. de Conjug. §. 564.* Jo. Buxtorff. *de Sponsal. & divort. p. 2. n. 5. p. 116.* Ziegler. *ad Lancellor. Lib. 2. tit. 16. §. 9. verb. si alter conjugum.* Neque enim verba Christi, quæ *cit. loc.* adjunxit: *quæ Deus conjunxit, homo ne separet*, absolute sumenda, quasi totalis dissolutio vinculi matrimonialis eo ipso sit prohibita. Uti enim Christus non absolute fuit interrogatus, ita etiam nec absolute respondit, neque his verbis totam decisionem questionis contineri voluit, quod ex ulteriori ejusdem declaratione apparet. Buxtorff. *cit. loc.* Id quod etiam clarissime ex rationibus decidendi patet, quæ in hac controversia a Christo *Matth. XIX.* adducuntur, ubi provocat ad primam conjugii institutionem, secundum quam matrimonium deberet esse indissolubile, adeoque inde inferri; ex lege morali omne matrimonium esse indissolubile; ab hac tamen generali prohibitione excipiendam esse causam adulterii, quod directo cum natura conjugii pugnaret. Exceptio itaque de totali dissolutione est intelligenda, quia Regula a Christo proposita loquitur de indissolubilitate vinculi matrimonialis. Conf. Gerh. *cit. loc.* Quin quod Salvator secundum primam illam institutionem totam hanc controversiam decidens illum demum adulterium committere pronunciet, qui divortium ex causa non approbata faciens aliam duxerit. Ex quo firmiter inferri potest, illum adulterii reum non esse, qui ex causa probata repudiando uxorem aliam duxerit. Vid. Lightfoot. *Hor. Hebr. in Matth. c. 5. & c. 19. p. 278.* Dn. Consil. Thomas, *diff. de Crimin. Bigam. §. 40.*

Probatur ulterius sententia ex 1. Cor. VII, 10.

Hicse iisdem fundamentis Paulus 1. Cor. VII, 10. inmittitur, dum controversiam: *utrum fidelis cum infideli secure & salva conscientia possit in matrimonio subsistere?* decidit. Provo- cat enim ibi ad salvatoris nostri decisionem, uxorem a viro discedere non debere propter indissolubilitatem a Christo tantopere contra Phariseos defensam, licet vel maxime disparitas religionis adsit, modo infidelis cum eo cohabitare consentiat. Adeoque hic tantum regulam à Christo datam confirmat, non excludens propterea exceptionem. B. Dn. Linckius *de usu divort. Sect. 4. m. 4.* sed potius subintel- ligens. B. Gerhard. *cit. loc. §. 570.* Id quod innuunt ipsa verba Pauli, dum pergit 1. Cor. VII, 15. *Quodsi infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in bu- jusmodi.* Si enim persona deserta libera est a lege viri de- fertoris, potest salva conscientia alii nubere, ut non adulte- rium committat, atqui ita ratio decidendi ipsius Pauli ip- sam supponit exceptionem Christi, *Matth. V.* declarantem. Conf. B. Gerh. *l. c. §. 570.* Neque vero Paulus hic contraria- tur Christo, dum etiam desertionem malitiosam pro legiti- ma causa divortii pleni adstruit, ceu Theologi nostri & Icti jam dudum evicerunt. Conf. Buxtorff. *de spons. & di- vort. p. 2. n. 9, p. 126.* B. Dn. Brunnemann. *de Jur. Eccl. lib. 2. c. 17. §. 26.* ibique Dn. Præses *in notis*, Gerh. *c. 1. §. 624.* Brouwe- rus *de Jur. connub. L. 2. c. 18. n. 12.*

§. VI.

Consensus
Primitivæ
Ecclesiæ
cum nostra
sententia.

Hæc quoque doctrina non abhorret a Praxi primitivæ Ecclesiæ, quod probat Tertullianus *libr. de Monog. c. 9.* ver- ba Christi repetens, hoc modo: *Quoniam qui dimiserit uxo- rem suam, præterquam ex causa adulterii, facit eam adultera- ri.* Conf. Excellentiss. Dn. Schilter. *Histor. Jur. circa dogma Ecclesiæ de dissolut. Matrim. quoad vinculum, §. 6. & seqq.* Imo & Justi-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 9

& Justinus Martyr in *Apologia pro Christianis* recenset Uxo-
rem christianam pietatis causa marito infideli & flagitioso
repudium misisse, adeoque divortium fecisse. Nec ipse
Gratianus dissimulare hoc potuit, quum in *C. Quedam*, 19.
caus. 32. qu. 7. ita inquit: *Quedam cum fratre viri sui dormi-*
erit; decretum est, ut adulteri nunquam conjugio copulentur.
Illi vero, cujus uxor stuprata est, licita conjugia non negentur;
quod idem quoque ex Concilio Triburiensi confirmatur,
can. 24. caus. 32. qu. 7.

§. VII.

Cepit vero temporibus subsequentibus de hac doctri-
na dubitari, præsertim cum Augustinus in *Comment. ad Mat-*
thæum, V, hanc quæstionem reassumisset, pernegans illam
exceptionem regulæ quoad dissolutionem matrimonialis
vinculi, & potestatem alteri nubendi, quæ tamen opinio
non ubique approbata fuit, declarante Dn. Schiltero *c. l. §.*
13. & 14. Quo facit Decretum Pontificis Zachariæ, addu-
ctum a Gratiano, *can. 23. caus.* 32. qu. 7. ubi ita pronunciat:
Concubisti cum sorore uxoris tuæ? Si fecisti, neutram habeas.
& si illa, que uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se con-
tinere non vult, nubat in Domino, cui velit. Add. Dn. Linckio
de Usu divort. *sect. 3. membr. 7.* Semel tamen in dubium vo-
cata ista doctrina sensim atque sensim progressus fecit, ita,
ut in Concilio Foro-Julienensi *sub fin. Seculi VIII. can. 10.* liber-
tas nubendi etiam post resolutum ex fornicationis causa
matrimonium fuerit restricta, sc. ut vivente adultero secun-
dæ nuptiæ minus licitæ judicarentur, quod & in Concilio
Nannetensi confirmatum fuit. Conf. Gonzalez - Tellez in
not. ad c. 1. de divort. Et quum denique inter Pontificios
falsa illa hypothesis, quod Matrimonium sit sacramentum,
stabiliretur, accedente publica Conciliorum approbatio-
ne, tandem sublata est penitus omnis divortiorum liber-
tas Pontificios.

B

Qua occasi-
one ceperit
de hac do-
ctrina dubi-
tari?
sublata di-
vortiorum
libertas ap-
tas Pontificios.

ras quoad vinculum absque distinctione; cui sententiæ ut colorem adderent, provocarunt ad verba ipsius Salvatoris: *Quos Deus conjunxit, homo ne separet*. Quibus etiam adhuc accessit approbatio Concilii Tridentini, *sess. 24. de matrimon. c. 7.* quod anathema dixit iis, qui asserunt Ecclesiam errare, quando docet propter alterius adulterium matrimonii vinculum non posse dissolvi. Fuerunt tamen hac in re cauti admodum Patres Concilii Tridentini, quod non simpliciter anathema dicere voluerunt, qui contrarium statuunt, ob rationem, quam fusius recenset Suavis *Histor. Concil. Trident. lib. 8. & ex eo Dn. Ziegler. ad Lancell. lib. 2. t. 16. §. 9.*

§. VIII.

Quantum vero hæc duo fulcra Pontificiorum satis inania sint, cum hætenus non evictum, matrimonium esse sacramentum, vid. Ziegl. ad Lancell. *lib. 2. tit. 2. §. 1. p. 301.* & assertum Christi solum respiciat controversiam de libertate divortiorum *ex injusta causa*, id quod ipse contextus innuit. Vid. Buxtorff. *cit. loc. p. 116. & seq.* Tamen inde originem sumit *separatio quoad thorum & mensam*, quæ apud Pontificios tunc adhibetur, ubi Christus divortium plenum concesserat. Sicuti vero non inique Lutherus *Tom. V. Jenens. Germ. fol. 252.* hanc separationem inane animorum spectrum, *ein nichts / ja ein lauter Gespenst /* dixerit, cum, quatenus a Pontificiis admittitur, revera contradictionem contineat, ita in nostris Ecclesiis post reformationem merito doctrina Christi de divortio pleno quoad vinculum restituta est; remansit tamen certis in causis *separatio quoad thorum & mensam*, & contra Pontificios defensa, ita, ut jam communiter divortium *in totale & partiale* dividatur. Retinetur videlicet separatio illa hunc maxime in finem, ut sit medium temporale, quo vel majora inter

Pontificiorum
sententia de
divortio inania.

Separatio
quoad thorum
& mensam
quomodo
retenta.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. II

inter conjuges vitantur mala, vel adiguntur, ut tandem in gratiam redeant. Vid. Dn. Præl. in not. ad Brunn. 7. E. lib. 2. c. 17. §. 31. Linckius cit. loc. Sect. 5. memb. 6. Brouw. de Jure Connub. lib. 1. cap. 29. Dn. Schilter in Instit. Jur. Can. lib. 2. tit. 12. §. 10. Carpzov. Part. 2. Decis. 180. num. 5. & seq. Joh. Georg. Nicolai de divort. & repud. P. 2. c. 5. num. 5. Richter Consil. 515. Vol. II.

§. IX.

Differentiæ utriusque divortii, imprimis in causis ejusdem, attenduntur: Aliæ enim sunt causæ divortii totalis, aliæ partialis. Causæ divortii totalis ut plurimum tantum duæ adstruuntur: Nimirum *adulterium* & *desertio maritaliosa*. Kitzel in Synopsi de Matrimon. cap. 8. theor. 4. Nicolai de Divort. part. 2. c. 1. num. 24. Carpzov. in Jurispr. Consistor. lib. 2. tit. 11. def. 203. & seqq. Non tamen desunt, qui plures alias æque graves admittunt, quas longa serie recenset Bruckner. in Decis. Matrimon. c. 16. num. 1. quibus addi potest Joh. Miltonus *pecul. lib. de divort.* qui domestica fortassis calamitate irritatus, ut judicat Pufendorffius de Jure Nat. & Gent. lib. 6. c. 1. §. 24. afferere conatur etiam per principia religionis Christianæ mores intolerabiles, disparitatem & renitentiam animorum inter conjuges esse justam divortii causam, qua in sententia etiam fuit Dn. Renne-
mannus in Jurisprud. R. G. membr. 1. disput. 42. th. 36. lit. c. d. cujus verba integra adduxit B. Dn. Struvius. Exercitat. 30. th. 41.

§. X.

Equidem horum omnium sententias hic plenius excutere instituti ratio prohibet, quamvis infra quædam de hac doctrina adducturi simus. Dilabimur tamen eo ipso ad quætionem, valde inter Dd. agitatam, cujus gratia etiam præsens dissertatio conscripta est: Annon etiam insi-
dia

diæ vitæ alterius conjugis structæ justam causam præbeant pro dissolvendo vinculo matrimoniali? Ubi, si Dd. evolvendo, deprehendo, plerosque id negare, & tantum separatio- ni quoad thorum & mensam locum facere, vid. Dn. Linc- kius *de Usu divort. sect. 5. memb. 6.* Carpzov. *Jurisprud. Con- sult. lib. 2. def. 217. n. 2.* Beust. *part. 2. de Matrim. cap. 9.* Wa- mesius *Consul. jur. Pontif. 549. n. 9. & seq.* Brouwer. *de jure Connub. lib. 2. cap. 29. n. 11.* Arnif. *de jure connub. c. 6. Sect. 10 n. 26. & seqq.* Joh. Georg. Nicolai *de divort. cap. 5. num. 30. & 31.* Gerhard. *in Loc. Theol. de Conjug. §. 33.* Dedekenn. *Vol. 3. Con- sult. Theol. lib. 4. Sect. 2. & Sect. 8. n. 3. 4. 5.* Richter. *Vol. 1. part. 5. consil. 17. n. 19.* Schilter. *in Respons. Argentor. sub n. 81.* B. Dn. Ziegler. *ad Lancell. lib. 2. tit. 16. §. 9. verb. thori tantum fiat separatio &c.* Conf. præjudicia Consistorii Hennebergensis apud Dn. Brucknerum *in Decision. Matrim. c. 25. n. 9.*

§. XI.

Rationes du-
bitandi.

Fundamenta hujus sententiæ communis adeo apud plerosque applausum meruerunt, ut vix illa in dubium vol- cata fuerint, ex quo factum est, ut Doctores non adeo solli- citi fuerint in compilandis multis argumentis hanc sen- tentiam confirmantibus, ceu ordinarie fieri solet, quoties Adversarii non adsunt. Rationes itaque magis ex mente eorum, quam verbis proferre licebit, ut etiam intactum nihil relinquatur, quod ab Adversariis probabiliter pro hac sententiâ afferri posse visum fuerit. Et quidem (1) illa ab omnibus statim afferri solet ratio, quod Christus nullam aliam divortii causam, præter adulterium, admise- rit, *Matth. 5.* sicuti itaque exceptio firmat regulam in ca- sibus non exceptis: ita eodem modo dicendum videtur, hic Regulæ a Christo contra Phariseos defensæ standum, quum insidiæ vitæ structæ a Christo non fuerint exceptæ a Regula. Accedit, quod Christus videatur loqui *exclusive*

in ex-

*) quod tan-
tum dux sint
causæ divor-
tii pleni.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 13

in excipiendo adulterio, ita ut ejus sensus in hæc duo membra commode dissolvi posse videatur. 1) Matrimonium est indissolubile, nec 2) quævis causa ad id dissolvendum admittitur, quam tantum adulterium. Quicquid itaque non est adulterium, illud non solvit vinculum conjugii: Atqui insidiæ vitæ structæ non habent rationem adulterii: E. Conf. Mentzer. *Tom. 4. Disp. Marpurg. disp. 15. tb. 99 seqq.* ubi particulas illas, quæ in Græco Textu habentur, *παρὲντος, καὶ ἐν μὴ* esse exclusivas ex aliis parallelis Locis Scripturæ S. ostendit, quam sententiam etiam approbat Gerh. in *Loc. Theol. de Conjug. §. 564.* & Critici communiter ad Locum Christi *Matth. V, 32. & XIX. 9.*

§. XII.

Porro II. exceptionem hanc unicam fundari in natura ipsius conjugii asserunt, quæ adeoque non commode ad alias possit extendi causas. Ideo enim causam adulterii a generali prohibitione divortii exceptam fuisse contendit Gerh. *c. 4.* quod conjuges ex primæ Dei institutione sint una caro, *Gen. II, 24. Matth. XIX, 6.* Sed Uxor, quæ fornicatur, fit una caro cum adultero, & maritus, qui fornicatur, fit una caro cum scorto, uti Paulus philosophatur *1. Cor. XVII, 16.* Ergo hic specialis ratio esse videtur, quod non amplius maneat vinculum unitatis conjugalis, sed nefarie per adulterium dirumpatur, adeoque adulteram posse repudiari. Inde jam inferunt quoque Dd, hoc casu dissolvi ipso jure matrimonium, non exclusâ tamen declaratoria judiciali sententia, quia ante omnia constare debet de veritate perpetrati criminis, nisi ipsum delictum sit notorium. *Carpz. Jurispr. Consist. lib. 3. tit. 5. def. 69. Nicolai de divort. & repud. p. 2. c. 1. n. 69. seqq.* Cum itaque adulterium tollat ipsum fundamentum matrimonii, juxta *Carpz. cit. loc. n. 10.* & sic specialem rationem habeat

2) quod in adulterio fit ratio specialis.

beat, non videtur idem dici posse de insidijs vitæ alterius conjugis structis, nam & sic censetur nihilominus adhuc durare vinculum conjugale; quum fundamentum matrimonii, quod in fide non quavis, sed *conjugali*, & ad finem matrimonii præscriptum tendente consistit, non tollatur.

§. XIII.

3) quod hæc
causa videtur
ab ipso Chri-
sto exclusâ.

Et hæc sententia (III) videtur sententiæ & menti ipsius Christi satis congrua. Cum enim ipsi controversiæ, tunc temporis valde inter Judæos agitata, proponeretur, & Pharisei in duplici errore circa divortiorum doctrinam hærent, (1) quod divortium in lege Mosis esset præceptum, (2) quod ex lege Mosis illud permitteretur ob quascunque causas: Christus hæc quoque duo membra rangit, & quoad prius membrum respondet, Mosem divortia concessisse propter *Συληγοκαρδιαν* eorum, non vero præcepisse, quin potius tantum indulgisse, ceu pluribus declarat Buxtorff. *de spons. & divort.* p. 2. §. 3. seqq. Ad alterum membrum respondet, non esse divortium concedendum ob quascunque causas, sed tantum ob adulterium. Hinc inferunt dissentientes, si Christus voluisset, ut etiam insidiæ vitæ structæ essent iusta causa dissolvendi matrimonium quoad vinculum, procul dubio id quoque expressisset, cum tamen tantummodo excluderet causam adulterii. Dum itaque Christus respondit ita ad quæstionem: *Licetne homini dimittere uxorem suam quavis ex causa?* simpliciter negative excepto solo adulterio; fortiter contradicere voluit Phariseis, qui admittebant etiam sine omni dubio divortia ob insidias vitæ structas, quum ob leviores admiserint. Ex quo probabiliter infertur, Christum etiam hanc causam excludere voluisse.

§. XIV.

4) quod li-

Ex quo ulterius (IV) inferunt, quia Christus, Mos-
sem

sem explicans, ostendit, nullum præceptum divortii proprie dicti occurrere, sed tantum legis *indulgentiam & licentiam*; hæc vero, quum ob *Σαληγοκαρδία* demum sit indulta Judæis, h. e. ut explicat Buxtorffius *de divortii & sponsal. cit. loc. p. 120* ob pertinacem, contumacem obstinationem, & inflexibilem Judæorum duritiem, hinc merito fundamentum hujus licentiæ omnino esse odiosum, & Deo non adeo probabile. Quemadmodum itaque, ceu ex regulis bonæ interpretationis constat, odiosorum stricta est facienda interpretatio, adeo, ut extensio de casu ad casum non sit admittenda, ob *c. odia, de R. J. in 6.* ita & hic dicendum viderur, omnem excludi debere extensionem. Neque enim sub causa adulterii necessario continentur insidiæ vitæ structæ, sed potius, si has pro causa sufficienti admittere velimus, opus viderur interpretatione extensiva, quæ tamen in hac materia exulat.

§. XV.

Non leve quoque (V.) præsidium pro sententia hac constituit, quod Paulus Christum explicans *1. Cor. VII. 10. seqq.* non faciat mentionem hujus exceptionis, sed simpliciter asserat: *eis, qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere*, adeoque itidem scopus Pauli est, coercere levitatem & libertatem divortiorum. Quin imo cum addat religionis disparitatem nequidem solvere matrimonium, quæ tamen tunc temporis, ubi Christiani apud omnes in odio ingenti erant, valde animos hominum a se invicem abalienabat, videtur dicendum idem de insidiis vitæ structis, quæ itidem abalienationem animorum quidem inferunt, sed tamen ex Pauli doctrina hæc non viderur esse sufficiens causa pro dissolvendo quoad vinculum matrimonio. Accedit quod Paulus quidem malitiosam desertionem ibi admittat, & parti

5) quod nec Paulus hujus causæ fecerit mentionem, & probabiliter illam excluferit.

Non videntur desertio-
ni malitiose
æquiparari
posse insidias
vitæ structas:

parti nocenti facultatem tribuat aliud matrimonium contrahendi, quæ tamen non deprehenditur in insidiis vitæ structis. Nam illa demum fit, quoties vel localiter alter conjugum alterum malitiose deserit, vel debitum conjugale pertinaciter denegat, quo casu demum licitum est divortium. Gerhard. *de Conjug.* §. 624. Haveman, Gamol. *lib. 3. t. 7. §. 3.* Dn Præs. *Tr. de diff. spons. scilicet V. §. 8.* Tales vero desertiones in insidiis vitæ structis non deprehenduntur, nec per se eis annexa est malitiosa desertio, præsertim cum in tali casu soleant homines, ne suspicio insidiarum oriatur dissimulationibus uti, & aliud agere, aliud vero mente concipere. Potest itaque casus dari, ubi insidiarum vitæ alterius Conjugis fruuntur, ut tamen nulla subsit desertio malitiosa. Et denique si quoque adsit talis desertio, fiet divortium ob causam concurrentem, non ob insidias vitæ structas. Unde etiam negat Gerhard. *de Conjug.* §. 631. favitiam æquiparari desertioni.

§. XVI.

6) ex ratione Christi: quos Deus conjunxit, homo non separt.

Illud quoque consideratione dignum esse judicant, quod (VI.) Christus *Matth. XIX.* provocet ad primævam institutionem addens rationem: *Quos Deus conjunxit, homo ne separet.* Unde inferunt, in dubio magis pro matrimonio conservando, quam eo dissolvendo esse pronuntiandum, præsertim cum in hac materia occurrant plura dubia, nec Christi nec Apostolorum hac de re voluntas satis liquida sit. In dubio autem dicunt, securiorem viam esse eligendam. Unde Gisbertus Voetius *Polit. Eccl. p. 1. lib. 3. Tr. 1. Sect. 3. c. 3. qu. 10.* maluit in quæstione hac *ἀπέχειν*, quam aliquid determinare. Accedit, quod matrimonium in *c. f. X. de sentent. & re judic.* ad causas favorabiles referatur, adeoque in dubio pro ejus conservatione pronuntiandum sit, uti communiter ex hoc textu inferunt Canonistæ. Conf. Brück-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 17

Bruckner. *Decis. Matrim. c. 19. §. 45.* Paul. Cypræus *de Jure Connub. P. 1. de Sponsal. c. 4. §. 14.* Beust. *de Sponsal. P. 1. cap. 9.* Kitzel *Synops. de Matrim. c. 4 theor. 9. lit. b.* Engel *in Colleg. jur. Can. ad tit. qui matrim. accus. poss. n. 9.*

§. XVII.

Sat speciose quoque (VII) pro hac sententia pugnat mystica illa representatio unionis cum Ecclesia, quæ in matrimonio latitare creditur. *Eph. V. 42.* Equidem Pontificiorum ineptias de Sacramento matrimonii hic intactas relinquo; vid. interim Brouwer. *de jure connub. lib. 1. c. 9. n. 345.* Gerhard. *Loc. Theol. de Conjug. §. 16. seqq.* cum solummodo mihi res sit cum nostratibus, eorumque hypothefibus, inter quas autem, ut puto, neutiquam hæc Pontificiorum sententia erit. Interim ex hoc typo idem non raro inducere solent, quod Pontificii ex hypothefi sua de sacramento matrimonii inferunt. Neque tantum in N. T. in matrimonio latitare videtur mysterium illud unionis Christi cum Ecclesia, cum illud jam in V. T. Prophetis & Patriarchis innotuerit, quod vel Salomon ostendit, ex professo scribens Epithalamium de nuptiis inter Christum & Ecclesiam. Vid. Chemnit. *in Exam. Concil. Trid. in c. 1. de Matrim.* Id ipsum quoque evidens est ex *Jeremia III, 9.* *Revertimini inquit, filii adversantes dictum Ichova, nam ego conjugio junctus sum vobis.* Conf. *Hof. II, 19.* & *Ezechiel. XVI, per tot.* Ex quo jam inferunt duplicem matrimonii involvere respectum, (1) *spiritualem*, quatenus sub matrimonio in-umbratur unio illa indissolubilis Christi cum Ecclesia. (2) *Civilem*, quatenus denotat societatem maris & foeminae liberorum procreandorum causa institutam, Conf. Gerhard. *loc. cit. §. 33.* Ex quo jam infert Carpozov. *in Jurispr. Confiss. lib. 2. def. 21. n. 7.* inquit: *Matrimonium non est contractus tantum civilis, sed res conscientie & tale negotium, cui chara-*

(7) quod matrimonium representet unionem Christi cum Ecclesia.

eter spiritualis est impressus, quippe fœdus matrimonii sanctissimum non tam à contrahentium consensu, quam Dei auctoritate & voluntate dependet. Ex hisce suppositis jam probabiliter inferri potest, neque in nostro casu dissolutioni quoad vinculum locum esse posse, propter arctissimum illum nexum, qui in matrimonio latitat, & propter respectum illum spirituales, quem omne matrimonium præ se fert. Ex quo rursus Carpz, c. l. n. 8. infert: Est hinc matrimonium de causis spiritualibus, sive ecclesiasticis, de quibus vere ait Pontifex, ea quæ spiritualia sunt, & conscientiam concernunt, facilius construuntur quam destruuntur, in c. inter corporalia, 2. X. de translat. Episcop.

§. XVIII.

§) quod matrimonium sit fœdus divinum.

Ex hac hypothesi fluere videtur, quod matrimonium sit juris divini, & contineat fœdus divinum, uti loquitur Tarnovius *de Conjug. lib. 1. c. 86, qv. 3.* id quod rursus novum (VIII.) argumentum contra totalem quoad vinculum dissolutionem in casu præsentis constituere videtur. Quam assertionem desumere solent ex *Proverb. II, 17. Malach. II, 14.* Cum enim Deus sit autor conjugii, & benedictione sua in prima institutione confirmaret, adeoque ab arbitrio humano ejus vinculum non dependeat, iniquissimum videtur, divellere illud vinculum ob causam a Deo nullibi approbatam, qualis est casus præsens, quem excutimus: eum tamen fœdus matrimonii sit sanctissimum, quod non a contrahentibus, sed a Dei auctoritate dependet, ut loquitur Cypræus *de sponsal. c. 13. §. II. n. 2.* Quæ si supponamus, firma adversus dissolutionem totalem potest inde elici conclusio. Alioquin enim in alterius arbitrio positum esse videtur delicto suo se eximere ab obligatione matrimoniali. Quid enim facilius foret, quam fingere infidias, vitæ alterius conjugis struendas, & ita innocentem conjugem

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 19

iugem irritare, ut ad totalem dissolutionem agat, id quod alter forsam unice intendit. Ex quo tamen conjugale vinculum in ludibrium quoddam facile converti possit.

§. XIX.

Ex quo jam novum (IX) contra totalem dissolutionem videtur deduci posse argumentum. Videlicet, qui sui conjugis vitæ insidias struit, ejus est intentionis, ut ab ipso liberetur, nec ita ulterius cum eo cohabitare teneatur. Jam vero si asseramus, ob insidias vitæ structas posse a parte innocente peti totalem dissolutionem vinculi conjugalis, favore afficitur singulari ille, qui odium meruit, imo per indirectum finem intentatum assequitur, & sic ex suo delicto meliorem suam conditionem facere videtur, quod principiis juris adversatur, *l. 134. §. 1. de R. 7.* Ne itaque liberetur ab onere alendi uxorem & aliis oneribus matrimonialibus ferendis, congruentius principiis juris videtur esse, unice hic concedere separationem quoad thorum & mensam. Quo ipso simul uxori innocenti satis consultum erit.

(9) quod nocens eo ipso finem per insidias intentum consequatur.

§. XX.

Speciem quoque (X) huic sententiæ affert, quod in nostris Ecclesiis, uti supra monitum, imprimis ob hunc finem retenta sit, separatio quoad thorum & mensam, ut matrimonium saltem ad certum tempus suspendatur, & animorum reconciliatio obtineatur, & majora mala, homicidium, veneficium aliaque incommoda quamplurima, quæ exinde metuuntur, inter conjuges impediuntur, salvo interim & illaso manente vinculo conjugali, *Carpzov. P. 2. def. 180. Brouwer. de jure connub. l. 1. c. 29. Nicolai de divorc. c. 5. n. 5. Schurff. cent. 1. conf. 42. Havemann in Gamol lib. 3. tit. 10. §. 3. Bruckner. in decis. matrimon. c. 25. n. 6.* Hinc etiam communiter à Dd. potissima ratio retenti separationis quoad

(10) In quem finem maxime apud nos retenta separatio quoad thorum & mensam.

quoad thorum & mensam constituitur nimia savitia mariti, h. e. si ultra modum in uxorem saeviat, vel etiam mortem aut verbera atrocia (mit Arm und Bein entzweyschlagen) uxori minetur, Bruckner. *cit. loc. n. 15.* Nicol. *cit. loc. n. 24.* Ziegler. ad Lancelot. *lib. 2. tit. 16. §. 18.* & fufius Bröuwer *de jure connub. lib. 2. c. 29. n. 11. seqq.* & alii plures, quos allegat Kitzel. *Synopsi de Matrimon. c. 8. theor. 6. lit. e.* qui omnes concludunt hoc in casu non plenum divorcium, sed tantum separationem quoad thorum & mensam locum habere. Jam vero sine dubio ad illam savitiam graviorem pertinent insidia vitæ alterius structæ, & in his quoque obtinetur finis, propter quem separatio in nostris est retenta Ecclesiis. Et huc spectare videtur Responsum, quod à Dn. Schiltero in *Argentorat. Responsi. sub num. LXXXI.* adductum est, id quod illustrationis gratia integrum hic referre lubet:

Responsum
de separatio-
ne quoad
thorum &
mensam ex
capite savitiae
& furoris.

Anna Margaretha C. contra M. Joh. B.
Illa bittet separationem quoad thorum & mensam, weilen er sie nicht allein an ihren Ehren öfter angegriffen/ und eine jedermanns Hure gescholten/ sondern auch unter schiedlich mahl ohn Ursach so grausamlich geschlagen/das sie sich bey andern ehrliehen Leuten nicht dörfen sehen lassen: Bey nächtelicher Weil kein Licht in der Schlafkammer dulden wollen/ein Messer mit sich in das Ehebetto genommen/Ihr mehrmalen im Schlaf nach der Burgel gegriffen/und auf kein Zusprechen weder Geist- und Weltilichen sich bessern wollen/auch von seinem furore nicht befreuet/sondern allein seine dilucida intervalla habe. Er ist der Beschuldigung nicht abredig/vermeynet aber mit Einwendung ein- und andern liederlichen exculation selbige zu vertheidigen/ das sie ihm aber zu geklagten übeln Tractament Ursach gegeben habe/ist für eins nicht vermuthlich / quia delicta non praesumun-

sumuntur, Sie hat fürs ander mit ihren ersten Herrn eine solche friedliche Ehe besessen / daß die geringste Klage wieder sie niemalen vorkommen/2c. Wann dann nun eheliche Matronen/die sonderlich eine vernünfftige/ruhige/und gute Ehe vorhin besessen/weder dergleichen Ehren-Verlegungen/nach tyrannische Schläge vertragen können / sondern ihnen in gemeinen Rechten hiebevord erlaubt gewesen sich der gänglichen Scheidung hiewieder zu bedienen/quia verbera ingenuis aliena sunt. l. 8. §. 2. & 3. C. de repudiis. Et si cum flagellis aut fustibus fiunt, injuriosa sunt, Novell. 117. c. 14. ibiq. Gothofredus. Heutiges Tages aber vielmehr die separationem quoad thorum & mensam begehren können: c. 8. §. 13. de restit. spol. c. de benedict. 32. q. 1. Savitia, ax. 1. quia savitia æquiparatur desertioni. d. ax. 1. desertio, in m. n. Maritus. Und einer ieden Christlichen Obrigkeit von Amtswegen obzulegen/sorgfältig zu verhüten/daß keine machinationes und gefährliche Nachstellungen / so irgend an das Leben/zwischen Eheleuten verübet werden, l. ult. in fin. C. de furtis. G. Everhard. 2. Consil. 32. n. 35. Separatio in m. n. vorgehen mögen. Also halte ich dafür/daß seine verübte Schmähung/savitia, machinatio und Unrichtigkeit des Verstandes genugsame Ursachen seyen / ihr mit beehrter Ehescheidung zu Tisch und Bett zu willfahren: bevorab weil keine Besserung bey ihme wegen seines übermachten Hochmuths zu hoffen / nachdem er auch zu Speyer bey seinem Rectorat-Dienst nicht verbleiben können: vielweniger cautionem de non offendendo zu practixen vermag/oder Klägerin derselben trauen darff.

SENTENTIA.

In Ehesachen Anna Margaretha C. Klägerin / an eiznem/wider ihren Ehemann/M. Johann B. Beklagten/ am andern Theil/ist auf erhabene Klage/und eingezogene inquisition auch übrigen Vor- und Einbringen nach mit Urtheil zu recht

zu recht erkandt/das Klägerin den Beklagten zu Tisch und Bett ferner ehelich beyzuwohnen umb vorgebrachter/und in der Geschicht erfundener erheblicher motiven willen / nicht schuldig/sondern von ihme zu separiren seye/als wir sie beide dann auch hiemit durch unsern Richterlichen Spruch besagter massen voneinander scheiden. Publ. den 3. Dec. 1662.

§. XXI.

11) Quod infidiae non possint referri ad illa delicta, quae vinculum connubiale laedunt.

Quidam, inter quos etiam est Arnisaeus de Jur. Connub. c. 6. S. 10. p. 324. & Kitzel. *Synops. Matrim. c. 8. theor. 3. lit. g.* ad naturam hujus delicti respicientes inde novum argumentum (XI) pro sua sententia constituunt. Distinguentium enim putant inter delicta directo ipsum vinculum conjugale tangentia, & inter delicta diversi generis. Illorum delictorum duo tantum admittunt, scil. adulterium & malitiosam desertionem, & haec demum solvere matrimonium credunt, quia directo delicta talia fidei matrimoniali vim inferunt, quae tamen ratio in aliis quibuscunque delictis cessare videtur. Ex quo inferunt, neque furtum, neque homicidium, neque plagium aliudve crimen, quod matrimonii substantiae non repugnat, sufficientem causam esse, ut matrimonii vinculum intercidatur. vid. *c. quae scribit, 2. X. de divort.* Brouw. *de jur. connub. lib. 2. c. ult. n. 22.* Nicol. *de divort. p. 2. c. 1. n. 25.* Dn. *Præf. de dissensu Sponsal. Sect. 6. §. 16.* Carpz. *Jurispr. Consist. lib. 2. def. 203.* Gerhard. *de conjug. §. 682.* Beust *de jur. connub. p. 2. de matrimon. c. 13.* Respons. Argentor. a Dn. Schiltero edita. *Resp. LXXI.*

§. XXII.

12) quod aliis mediis imminenti malo succurri possit.

Non parum quoque stringere videtur (XII.) illa ratio, quod nunquam ad totale divortium deveniendum, quoties adhuc alia remedia sufficientia supersunt, quibus imminens conjugii malum averti possit. Jam autem si probatum fuerit, structas esse insidias vitae, iudex cautionem

nem de non offendendo ulterius uxorem exigere debet & solet, ut eo ipso facilius obtineatur reconciliatio a parte uxoris, favitiam ulteriorem a parte mariti metuentis. Ex quo concludi potest, ne quidem statim ad separationem quoad thorum & mensam hoc casu procedi posse, quoties per talem cautionem secuta fieri potest mulier. vid. Carpz. *cit. loc. def. 218. n. 12.* quo & directo tendunt Decreta a Carpzovio subiecta, hisq; verbis concepta sunt: **Das Klägerin ihren Ehemann/ehe und zuvor Er Ihr gnugsamen Vorstand/ Sie NB. an ihren Leib/ und Leben nicht mehr zugeföhren/ und mit nothdürfftigen Unterhalt zu versorgen/ bestellet/beyzuwohnen nicht schuldig.** Imo & illud quoque ulterius patet inde, quod etiam aliquando admitti possit cautio iuratoria, si uxor huic cautioni fidere velit, uti iudicat Carpzov. *c. l. def. 219. n. 5.* quo casu iterum iuramentum ad hunc casum, de quo disputamus, dirigi solet, his verbis: **Ich N. N. schwere hiemit einen Eyd zu GOTT/ daß ich hinführo mein Weib N. an ihren Leib und Leben nicht beschädigen noch geföhren wolte/ als mir GOTT helffe durch IESUM CHRISTUM unsern HERRN.** Conf. Dedekenn. *in Consil. Theol. Vol. 3. lib. 4. Sect. 2.* Beust. *de Matrim. p. 2. c. 9.* Nicol. *de divort. p. 2. c. 4. n. 41.* Dum itaque per cautionem talem sufficienter securitati alterius conjugis prospici potest, adeo ut si uxor in illam consenserit, nequidem possit locum habere separatio quoad thorum & mensam. Carpz. *cit. loc. def. 220. § 221.* Nicol. *c. l. n. 56. seqq.* imo si iustas dissentendi causas non habeat, cur cautionem recipere nolit, ad hoc cogi posset, Nicol. *cit. loc. n. 58.* Carpz. *cit. loc.* indeque non videtur hoc casu unquam locus esse posse totali divortio. Ex quo porro inferunt Dd. quia post decretam separationem quoad thorum & mensam ex capite favitiæ, vel insidiarum vitæ structa-

structurarum, reconciliatio fieri possit, altero conjuge ad frugem redeunte & mores suos corrigente, tunc omnino revocandam esse vitæ consuetudinem, adeo ut alter conjux refractarius, causâ cognita, aliquando juste ad hoc cogi possit, quod tamen amplius obtineri nequit, si dicamus, divortium plenum hic concedi debere. Carpz. c. 1. def. 216. Havemann. in Gamol. libr. 3. tit. 10. circa finem. Inde Brouwer. de Jur. Connub. L. 2. c. 19. n. 18. notanter ait: *Debet in marito penitentia esse locus, in uxore venia. Iracundia, ultionis cupiditas, adversæ mentis pertinacia a conjugibus abesse debent. Qui correxit vitam, & emendavit mores, suscipit separationis causam, ut ea sublata effectus quoque cessare debeat. Pauli præceptum est: mulier separata reconciliator viro. 1. Cor. VII, 11.*

§. XXIII.

13) Argumen-
tum ab Hiero-
logia peti-
tum.

Addi posset & (XIII.) illud dubium, quod Hierologia seu benedictio sacerdotalis jam accesserit, adeoque illud non facile dissolvi debeat. Equidem vix suspicor, Dd. qui hanc sententiam fovent, ad hanc rationem aperto Marte provocaturos esse, cum in nostris quidem Ecclesiis conclamatum sit, benedictionem sacerdotalem ad substantiam matrimonii non pertinere, vid. Brouwer. de jur. connub. lib. 2. c. 27. n. 14. Joach. Hildebrand. de nuptiis vet. Christian. Dn. Præses ad Jus Eccles. Brunne-
mann. lib. 2. c. 16. §. 6. Theologi Jenenses apud Dedekenum fol. m. 850. ubi contra M. G. D. hoc dogma confirmarunt. Interim tamen huic rationi ex autoritate Hierologia nimium indulgent in aliis similibus materiis, quando v. c. quæstio oritur de sponfalibus posterioribus, quibus illa accessit, an jam sint priora postponenda? Ubi pluri-
mi ob sanctitatem & auctoritatem Hierologia id asserunt, quos tamen jam refutavit plenius Dn. Præses de diff. spon-
fal.

sal. sect. 4. c. 2. §. 5. seqq. Dum itaque nimium huic tribu-
unt, forsan etiam hanc pro sua adducere possunt sen-
tentia.

§. XXIV.

Et denique (XIV.) Juris Canonici autoritas mul-
tum stabilivit hanc sententiam. Quemadmodum enim
vulgatum Dd. assertum est, in rebus conscientiam tangen-
tibus sequenda esse decisa Juris Canonici, ita etiam incau-
te sæpe in matrimonialibus sequuntur illud ipsum Jus,
non examinando rationes seu principia, unde ejusmodi
profluxerint conclusiones. Audiamus vero decisionem
Juris Canonici. Ita enim legitur in *c. 1. X. de divorciis*: *Si*
qua mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata est, &
ipse aliquem illorum se defendendo occiderit, potest ipse post
mortem uxoris, si voluerit aliam ducere: ipsa autem insidia-
trix penitentia absque spe conjugii stet subiecta. Ex quo
concludunt, quod quia demum post mortem uxoris ali-
am ducere possit, vivente ea matrimonium plene disso-
lutum non fuerit. Et cum Praxis Consistoriorum nostro-
rum Jus Canonicum hac in parte sequitur, ceu supra §.
allegati Dd. evincunt, non adeo mirandum, quod pleriq;
huic sententiæ institerint, vt fere communis facta,

¹⁴⁾Argumentum ab au-
toritate Juris
Canonici pe-
titum.

§. XXV.

Et hæcenus fideliter fundamenta sententiæ, quæ sepa-
rationem quoad thorum & mensam tantum admittit, re-
censui. Quæ si examino, animadverto illa non conclu-
dere, nec evincere, quod probandum erat. Ex quo statim
inducor, ut asseram, veriore esse sententiam contrariam,
scilicet dissolutionem vinculi conjugalis ob insidias vitæ
structas esse omnino admittendam. In qua sententia eo
magis confirmatus sum, postquam deprehendi, non paucos
magnæ autoritatis Doctores a nostris stare partibus, quam-

asseritur, di-
vortio totali
in hoc casu
locum esse.

vis plenius hanc sententiam non semper excusserint. Præterquam enim quod Dn. Præses *de diff. sponsal. Sect. 5. §. 9. seqq.* jam illam adstruxerit sententiam, alii quoque jam idem asseruere, inter quos præcipui sunt Bruckner. *in Decis. Matrimon. c. 18. n. 20.* ubi etiam in calce capitis duo præjudicia adducit. Miltonus *lib. pecul. de Divort.* Melancthon *de Conjugio*, cujus verba exhibet Hemmingius *p. 1055.* Rennemann. *in Jurisprud. Rom. German. memb. 1. disp. 42. §. 35. sub lit. B.* cujus sententiam videtur quoque approbare Dn. Struvius *Exerc. 30. th. 41.* id quod clarius exprimit in *diff. de Divortio cap. 4. §. 9.* conatum nempe veneficii facere locum divortio. Add. B. Dn. Müllerus *in notis suis ad prelaudati Autoris Ex. 48. th. 58. in fin.* Bœckelmannus *in Mediationibus inaugural.* ubi adhuc plures adducit Jctos & Theologos, qui ob alias quoque causas, quam ob solum adulterium & malitiosam desertionem divortium plenum admittunt. Et quamvis B. Linckius, ceu supra §. 10. diximus, alibi dissentientium castra secutus, tamen vela retraxisse videtur *in Comment. ad Decretal. tit. de Divort. §. 10.* Confer. Sarcer. *de Sancto conjugio P. 4. p. m. 155. & 156.* Jo. Kitzel. *Synopsi Matrimon. c. 8. theor. 6. lit. I.* Althuf. *Diceol. lib. 1. c. 74. §. 31.* Prückner. *Cent. 3. qu. 4.* Wesemb. *in Paratitl. ff. de Matrimon. num. 11.* Dedekennus *Vol. III. lib. 4. Sect. 4. n. 6. & Sect. 6. n. 14. p. 356.* Monner. *de Matrimon. p. 5. c. 13.* Farinac. *qu. 149. n. 155.* Scherzer. *in System. Theol. Loc. 27. de Conjug. §. 18.* aliique, qui ab his, speciatim vero à Brucknero, allegati sunt.

& quomodo
Miltoni sen-
tentiam ap-
probare.

Rationes de-
cidendi.

§. XXVI.

Ne vero hic solis Dd. autoritatibus pugnare velle videamur, in medium producamus fundamenta, pro nostra sententia pugnantia. Ubi primo loco merito vim arguementi, quod tangit Illustris Dn. Præses *de dissensu Sponsal.*

sal. Sect. V. §. 9. admittimus. Videlicet concedunt dissen-
tientes, ob adulterium licitum esse divortium. Cur vero
non æque ob attentatum maritidium, vel uxoricidium?
Major certe ratio est in ultimo quam in priori casu. E-
quidem adultera sit perfida, & fidem matrimonialem fran-
git. At quæ insidias vitæ mariti fruit, & perfidiæ & ho-
miciidii attentati rea est, quo ipso vinculum matrimonia-
le dirimere totis annititur viribus. Quænam itaque est
perfidia major inter socios tam intime, tam arctissime
conjunctos, quam si aliter alterius vitæ insidietur! In solo
adulterio quidem mœcha socium amoris petit, sed tamen
adhuc marito suo adhæret, eumque nihilominus amare
potest, adeoque non ita vinculum conjugale violento mo-
do dissolvere conatur, uti quidem conjux attentans homi-
cidium. Cum itaque major ratio sit in insidiis vitæ alte-
rius conjugis structis, merito eodem modo admittimus in
hoc casu divortium, quo Christus illud admisit ob solum
adulterium. Gutierrez. *Comm. Quest. lib. 1. c. 24.*

Gravius est
delictum at-
tentatum
maritidii
quam adul-
terium.

§. XXVII.

Quæ connexio ut eo clarior appareat, imprimis vi-
dendum de natura adulterii, & cur Salvator noster impi-
mis adulterium exceperit. Ipsi Theologi, quando ad hanc
materiam dilabuntur, argumenta ex ipsa natura adulte-
rii petere solent, ubi contra Pontificios pro dissolutione
totali disputant. Sic Gerhard. *de Conjug. §. 564.* ideo De-
um adulterium exceperisse asserit, quod vinculum matri-
moniale dirumpatur per adulterium, cum uxor, quæ for-
nicatur, sit una caro cum adultero, & maritus, qui forni-
catur, sit una caro cum scorto. *1. Cor. VI. 16.* Ex quo appa-
ret, adulterium esse tale delictum, per quod immediate
vinculum conjugale dirimitur, dum scilicet fides conjugalis,
per quam quis se uni saltim addixerat personæ, plane à

Cur Christus
concesserit
divortium ob
adulterium?

Mystica adulterii interpretatio.

conjugē fornicante læditur. Neque enim unam carnem fieri cum adultero vel adultera aliud significat, quam ita dissolvere priorem unionem legitimam, ut inde nova unio oriatur. Quod ut plenius intelligatur, mysticam interpretationem simul in subsidium adducamus. Quemadmodum enim unio matrimonialis repræsentat unionem mysticam Christi cum Ecclesia, ita non raro ipse DEUS sub divortio adumbrare mystice voluit hominum perfidiam, & discessionem ab unione cum summo DEO, quo imprimis spectat *Ezech. XVI. per totum*. Quid autem est illud adulterium spirituale aliud, quam violatio fœderis cum DEO initi? Ergo & adulterium verum seu proprie dictum consistit in læsione vinculi conjugalis, seu actu tali, per quem dirimitur unio inter conjuges.

§. XXVIII.

Deus noluit causas divortii ad solum restringere adulterium.

Par ratio in adulterio & attentato homicidio.

Quemadmodum itaque ex hæcenus declarata natura adulterii apparet, Salvatorem ideo ab indissolubilitate conjugii excepiisse adulterium, quia sit tale delictum, per quod immediate & proxime dirimitur ipsum vinculum conjugale, ita non putandum est, DEUM tantummodo restringere suam mentem voluisse ad adulterium, cum ratio sub conceptu adulterii latitans sit latior, quam ut solo adulterio concludatur. Quod si jam conferamus insidiarum vitæ structarum naturam cum indole adulterii, nescio an diversa inter utrumque casum possit excogitari ratio, quam adhuc durius & violentius videatur quis lædere vinculum matrimoniale per insidias vitæ structas, quam per solum adulterium. Non enim alium ob finem insidias vitæ conjugis alter conjux struit, quam ut velit dirumpere vinculum conjugale. Econtrario uxor, quæ fornicatur, sæpe intentionaliter non committit hunc actum, quasi in totum velit dissolvere matrimonium, sed ut libidini

dini suæ tantum indulgeat, quamvis dissolutio matrimonii sub hoc actu contineatur.

§. XXIX.

Quo ipso tamen nos non intromittimus in illam controversiam satis arduam & agitatam tam inter Theologos quam JCtos, utrum aliæ præter adulterium causæ ad divortium faciendum sint idoneæ, vel utrum Magistratus civilis alias præter adulterium divortii causas lege publica approbare possit: Hæ enim quæstiones sunt diversæ ab illa, quam hæctenus tractavimus, annon videlicet sub adulterio aliæ *similes & ejusdem generis & naturæ* lateant. Nam qui priorem excutiunt & adstruunt, non tantum admittunt causas æque graves vel graviore ejusdem generis, sed etiam diversi generis, quod patet ex Rennemanni *Jurispr. Rom. Germ. m. 1. d. 42. th. 36. lit. c. d.* ubi inter alia has causas admittit, inquit: *Quin & hodie p̄ Magistratus eo, quo dictum est, modo, non tantum ex illis ante recensitis, sed etiam ex aliis gravioribus causis vel æque gravibus pro circumstantiarum suasionem divortia concedere queant, dummodo illæ ad furorem, morbum fonticum vel alias calamitates, in quas alteruter sine culpa sua post nuptias consummatas incidit. &c.* Ejusdem sententiæ esse videtur Brucknerus in *decis. Matrim. c. 16.* ubi justas divortiorum causas explanat, itidemque plures admittit, sed non adhibita distinctione, utrum sint ejusdem an diversi generis cum adulterio causæ. Quamvis itaque forsan juste dubitari possit, utrum causæ diversi generis, quæ non eandem cum adulterio habent rationem, hic admitti possint, tamen de causis ejusdem generis id nemo facile negabit, cum notum sit vel ex primis Jurisprudentiæ principiis, rationem legis, non verba esse inspicienda. Neque vero nobis obstat, quod Christus tantum expresserit fornicationem, *πορνείαν*, nam con-

Quænam præterea causæ præter adulterium hic admittende.

gruenter volebat respondere ad controversiam sibi propositam, ubi, uti supra monitum, duæ sectæ erant, Hilleliana, quasvis, etiam levisimas, causas admittens, & Schammæana, non nisi graves & adulterium seu totalem dissolutionem vinculi conjugalis inferentes causas respiciens. Quia itaque Schammæana Schola admittebat turpitudinem pro justa divortii causa, hinc patet evidenter Christum hanc opinionem approbasse, & ideo adulterii seu *πορνείας* mentionem fecisse. Seldenus *de Uxor. Hebr. Lib. 3. c. 22.* Respondet ergo Christus tantum ad illa capita, de quibus tunc temporis controversia erat, scil. de minoribus causis: non quod unice divortia velit restringere ad adulterium. Neque enim unquam dubium erat apud Judæos, insidias vitæ structas justam esse causam dissolvendi matrimonium, sed hoc tantum in controversiam ducebatur, an quævis causâ, an vero tantum turpitudinis faciat divortio locum.

Cur Christus tantum exceperit adulterium?

§. XXX.

Ambiguitas
vocis
πορνείας

Possent quidem pro sententia hac quoque adduci, quod Eruditi adhuc disputent de intellectu vocis *πορνείας*, utrum videlicet solum delictum adulterii vel concubitus illiciti, an vero & alia majora delicta comprehendat, quæ alias in Scriptura S. vocabulo fornicationis denotari solent. Vid. Seldenus *de Ux. Hebr. Lib. 3. c. 28. & 31.* Buxtorff. *de sponsal. & divort. p. 2. p. 128.* Sicuti etiam canones vocem *πορνείας* late satis extendunt, comprehendentes etiam sub illa Idololatriam. vid. *C. Idololatra, c. non solum, c. 28. qv. 1.* verum illam controversiam lubens intactam relinquo, & industriæ Criticorum reservo. vid. interim Gerhard. *de Conjug. §. 606.* Illud tamen bene a prælaudato Gerardo *cit. loc.* dictum esse puto, quædam esse crimina adulterio graviora, vel saltem aequalia respectu legis divinæ, cum cujus norma & regula

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 31

gula pugnant, alia *respectu conjugii*, cujus vinculum dirimere debent. Negat vero non de gravitate & æqualitate delictorum in priori sensu hic agi, sed in posteriori, respectu scilicet ad conjugium habito, quo refert, bestialitatem, Sodomiam, incestum. Applicemus vero jam hanc distinctionem ad nostrum casum de insidiis vitæ alterius structis, & sine dubio æque grave est delictum, ac adulterium, respectu habito ad ipsum conjugium, cujus vinculum dirimere debet, id quod ex antecedentibus patet.

§. XXXI.

Neque vero admitti potest illorum sententia, quasi unice delictum contra vinculum conjugale committatur per concubitum, quo etiam Gerhardus illud restrinxisse videtur, sed etiam aliis modis illud dissolvi directo per delictum potest, quod optime observavit Paulus, admittens præterea *malitiosam desertionem*. Omnia enim argumenta, quæ vulgo pro solo adulterio, a Christo prohibito, asseruntur, commode etiam Paulo objici possunt. Unde si aliquid virium iis inesset, Paulus peccasset, quod divorrium concessisset ob malitiosam desertionem. Sed optimus hic sui Magistri interpret magis ad mentem ejusdem, quam verba respiciebat, & inde jam facili negotio inferebat, sub voce *πρωβίαιος* tanquam delicto principaliori contra matrimonium contineri delicta alia, quibus directo & immediate vinculum matrimoniale læditur, qualis etiam erat *desertio malitiosa*, quia plane hæc fini matrimoniali repugnat. Ecquid vero, quæso magis fini matrimonii repugnat, quam insidiæ vitæ alterius conjugis structæ? Admittunt Theologi pariter & Jcti, ob pertinacem debiti conjugalitatis denegationem concedi posse dissolutionem totalem. Gerhard. *cit. loc. §. 630*. Havemannus *in Gamol. Synopt. lib. 3. tit. 7. Posit. 3*. Nicolai *de divortiiis p. 2. c. 2. num. 53*. Brucknerus aliique a prælaudato Autore allegati

ad sibi
ad sibi
ad sibi
ad sibi
ad sibi

Ostenditur
ulterius, non
solum adul-
terium pu-
gnare cum
vinculo con-
nubiali.

Insidiæ pu-
gnant fini
matrimonii.

in De.

in Decis. matrim. c. 17. n. 18. Cur vero hoc Dictum Pauli
eousque extendunt? Ecquid gravius est denegare debitum
conjugale, an vero plane alterius vitæ insidias struere?

§. XXXII.

Infidia sem-
per inferre
videntur de-
sertionem
quandam.

Quæ meditatio me ducit ad aliud argumentum a *de-
sertione malitiosa* petitum. Concedunt hæc illam
dissolutionis totalis causam justam esse. An vero infidiae
vitæ alterius conjugis structæ possunt esse unquam sine
malitiosa desertione? Id equidem non puto. Theologi
enim nostri pariter ac J.Cti duplicem constituunt malitio-
sam desertionem, *Localem* alteram, alteram *non Localem*,
quæ magis animorum est; Ad hanc sine dubio non nuda
denegatio debiti conjugalis, sed etiam insidiae vitæ alte-
rius conjugis structæ referuntur. Utroque eadem est
ratio, quam bene exponit Brucknerus *in decis. Matrim. c.*
18. n. 16. inquiens: *Paulus rationem non ponit in infidelitate,*
sed in temeraria excussione jugi conjugalis. Et desertor est,
cui, ut Apostolus loquitur, non placet cohabitatio, i. e. qui indi-
viduam illam vitæ consuetudinem penitus abruptit. Cui verò
magis displicet cohabitatio conjugalis, quam ei, qui in-
sidias alteri struit? Quis magis excutit jugum connubia-
le, quam uxor, quæ venenum preparando propinando-
que morti destinaverat maritum? Conf. Dn. Præses *de*
diff. sponsal. sect. V. §. 9. ubi asserit, Gutierezium *Canon.*
Quæst. L. 1. c. 24. vim hujus argumenti agnoscere. Unde
non raro J.Cti pariter ac Theologi malitiosæ desertioni
solent equiparare insidias vitæ structas. vid. Bruckner. *cit.*
loc. n. 25. Philippus Melanchth. *de Conjugio*, cujus rationes
quidem adducit Gerhardus *de Conjug. §. 631.* Sed cum e-
jusmodi epicrisi, ut tandem vel invitus *in fin. cit. §. fateri*
necessum habeat, *si sevitia sit plane incorrigibilis, eam de-*
sertioni non immerito comparari. Eundem fere in modum
Har-

Harbardus de conjugio, p. 93. relatus a prælaudato Gerhar-
 do philosophatur: Quando, inquit, alter Conjugum insidias
 vitæ alterius struit, vel Leonis instar inhumana crudelitate com-
 parem tractat, nec admonitus corrigitur, tum quia impedit
 necessaria] pietatis officia, Magistratus autoritate cœrendus
 est, vel separatione prius ad tempus facta emendatio & recon-
 ciliatio tentanda, vel si in immanitate pertinaciter perseve-
 ret, persona innocens intolerabili jugo liberanda est, ne justo
 dolore fracta, aut indignatione superata abiciat pietatis exer-
 citia, & aliquid injuste ac Christiana vocatione indignum fa-
 ciat. Confer. Dn. Linckius ad Decret. tit. de Divort. §.
 10. in f. Dn. Thomafius Jurisprud. div. lib. 3. c. 3. §. 69. seqq.
 Pruckner. Cent. 9. qv. 4. Gisb. Voetius in Polit. Eccles. p. 1.
 lib. 3. tract. 1. sect. 3. c. 3. qv. 10. Beza de repud. & divort. p. m.
 201. ubi paria esse dicit, discedere ab aliquo, & minus vel vi
 aliquem a se abigere. Plenius id declarat Kitzel Synopsi Ma-
 trim. c. 8. Theor. 6. lit. 1. p. m. 249. inquit: Omnimodam
 conjugum separationem seu plenum divortium hisce in casibus
 decernerem, si ex omnibus circumstantiis, puta personarum,
 structarum insidiarum vitæ, sevitiæ & propterea etiam irroga-
 te pane qualitate, nec non etiam lapsu temporis, Judicis iu-
 dem arbitrio estimandi, appareat, quod nulla amplius spes re-
 conciliationis vel redintegrationis istius matrimonii superfit, &
 pars innocens parti nocenti propter capitales inimicitias non
 amplius tuto & sine vitæ periculo credi possit, tum quod isto ca-
 su, propter denegatum debitum conjugale divisionemque uni-
 tatis carnis & individua vitæ consuetudinis, nocens persona
 pro desertrice haberi possit.

§. XXXIII.

Ipsa quoque ratio separationis quo ad thorum & mensam,
 quatenus in nostris retinetur Ecclesiis, suppeditat argu-
 mentum pro totali divortio, ceu jam docuit Dn. Praeses
 de diss.

E

Kizelii sen-
tentiaSeparatio
quoad tho-
rum & me-
sam hoc casu
est medium
inidoneum.

de diff. sponsal. Sect. V. §. 9. ostendens parum ex tali separatione commodi habere innocentem maritum, quem venenum præparando propinandoque morti destinaverat uxor, si ingratisimam adhuc alere teneretur, & ipse interim in cœlibatu vivere sine ulla matrimonii adjutrice compelleretur. Videlicet retinetur & adhibetur in nostris Ecclesiis tunc demum separatio temporalis, ubi adhuc spes superest, conjugem nocentem ad meliorem frugem rediturum. At vero nescio, an si semel insidiæ vitæ alterius structæ fuerint, innocenti conjugi consulendum sit, ut ad conjugem priorem revertatur, præsertim cum nec cautio hic tollere possit justum timorem, quem semel innocens concepit, & non raro homines aliud agere, aliud simulare soleant. Possent enim uxor, quæ pertracta est sui mariti, & jam novas nuptias animo concepit, simulare, pœnitentiam, & ita sua simulatione maritum cogere, ut cum ea in gratiam & pristinam cohabitationem rediret. Quo casu certe nova occasio ipsi daretur se per novas insidias liberandi a Marito, & ita novas ambiendi nuptias, quas ambire non poterat, quamdiu tantum separata erat ab eo quoad thorum & mensam. Ergo inutile & insufficiente merito hæc separatio in hoc casu est, præsertim cum uxori insidiatrici semper obstat præsumptio juris, vi cujus semel malas, semper præsumitur talis in eodem genere delicti. Si itaque nequidem tutiori, fraudulenter tutelam administranti, ulterior administratio concedenda est, etsi satis offerat, quia satisfactio ejus propositum malevolum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari pupilli sui facultatem præstat, juxta §. 12. *J. de suspect. Tut. l. s. §. 6. ff. eod. l. fin. c. in quib. caus. in integr. restit. necess. non est.* Quomodo potest maritus adigi, ut ulterius cohabitaret uxori insidiatrici, si satis offerat, cum hic non agatur de dispen-

Cautio hoc
casu insuffi-
ciens

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 35

pendio fortunarum, sed de vitæ periculo, cui se necessario exponit, qui cum tali uxore denuo se conjungere debet. vid. Kitzel. *synops. matrim. c. 8. Theor. 6. lib. 1. ubi p. 250.* Notanter ait: *persona innocens ad redintegrandum tale matrimonium, in quo secundum verba Imperatoris nostri in l. quisquis, C. ad L. Jul. Maj. vita futurum est supplicium, & mors solatium, adigi non debet, cum conjux innocens semel interemptus a nocente per cautionem ab ipso præstitam, & juris remedia resuscitari & in vitam restitui nequeat, nec propter dolum & contumaciam, imo intentatum parricidium persona nocentis conjugi innocenti, prohibendo ipsi ulterius matrimonium, laquei conscientia injiciendi sunt. &c.*

§. XXXIV.

Non leve quoque argumentum pro hac sententia deduci potest ex ipso delicto ab uxore insidiatrice commisso. Videlicet ex Jure civili notum est conatum occidendi, adeoque & insidias vitæ structas ordinariam pœnam meruisse, *l. 7. 8. 9. C. ad L. Cornel. de Sicar. l. 1. §. 3. ff. eod.* qui enim alterius vitæ insidiatur, parum distat a Latrone, quietiam ex solo apparatu, attentata alterius invasione, pro tali habetur, dum a parte ipsius nihil superest, quominus delictum perfectum reputetur. P. Muller. *ad Struv. Ex 48. tb. 50. lit. c.* Cum enim talis insidiatrix uxor parum distet a vero homicida, quamvis hodie extraordinaria tantum pœna locum habeat, Carpzov. *Pr. Crim. p. 1. qv. 2. n. 54.* merito quoque dissolutio matrimonii concedenda; quantum enim in ea fuit, dissolvissè jam videtur vinculum matrimoniale. Imo quamvis hodie pœna sit extraordinaria, tamen non dubium, quin ad fustigationem quandoque deveniri possit: Num vero dicemus maritum innocentem hoc casu sequi teneri uxorem perfidam & insidiatricem? An vero propter alterius delictum in perpetuo vivere co-

Novum argumentum ex ipso delicto desumptum, quia etiam olim solum attentatum homicidium puniuntur

libatu? Ubi certe pœna derivaretur in ipsum maritum, propter cuius favorem tamen uxor punitur. Confirmat hoc ipsum Brucknerus *in decis. Matrim. c. 15. n. 21.* duobus casibus, quibus uxores vitæ maritorum insidias struxerant, & venenum cibo miscuerant, ubi cum res successu caruisset, fustigatio cum perpetua relegatione veneficis dictata fuit, divortiaque plena quoad maritos decreta, hisque non inire conjugia permissum.

§. XXXV.

Separatio
quoad thorū
& mensam
non est dilan-
tanda,

Denique addi potest & illa ratio, quod separatio quoad ad thorum & mensam sit merum inventum Pontificium, inanibus superstructum fundamentis. Quantum itaque fieri potest, merito ab hoc medio, quod in nulla ratione genuina fundatur, abstinendum, ad evitandas illas male coherentes conclusiones, quæ exinde sequuntur. Ostensum jam supra est, quid de hoc genuino Pontificiorum partu judicaverit Lutherus. Idem alii quoque cordatiores non dissimulant. Sane in eo omnes conveniunt, non facilem debere esse judicem in admittenda hac separatione, *ne membra Christi*, utor verbis Brouweri *de jure connub. lib. 2. c. 29. n. 7. exponantur insidiis Satanae, tentantis, quos longius, quam ut jejuniis & orationi vacent, sejungit tempus, 1. Cor. VII, 3. Fragilis enim est humana natura, & in separato matrimonio ad libidinem preceps.*

§. XXXVI.

Responsio ad
dubitandi ra-
tiones.

quatenus
Christus
Matth. 5. lo-
quatur ex-
clusive.

Ne vero aliquid dubium, quo se dissentientes munire possint, amplius supersit, operæ pretium esse duco, illa quæ supra recensita sunt, penitus jam remove. Et quidem primum dubium, in §. II. tactum, non adeo magna laborat difficultate. Provocatur ibidem ad exceptionem Christi, solum adulterium excipientis. Sed quidem hætenus non probatum est, Christum loqui *exclusive*. Respon-
sio e-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 37

hō enim Salvatoris interpretanda est ex controversia ipsi formata. Quærebatur videlicet, an *ob quamvis causam* liceret divertere ab uxore, ut videbatur in Legibus Mo-
 cis statutum? Et ad hoc respondebat negative, excipiendo adulterium. Non voluit autem Christus excludere causas majores vel æque graves *ejusdem generis*, de quibus non erat consultus, sed minores tantum apud Judæos usitatos removebat. Unde si de hoc casu interrogatus fuisset Sal-
 vator, ubi major malitia, quam in adulterio: idem haud dubie respondisset. Dn. Præses *de dissensu Sponsal. Sect. V. §. 10.* Et posito (id quod tamen in suspenso relinquo) particulas illas: *παρενόος, εἰ μὴ* esse exclusivas, tamen illæ tan-
 tum excludunt ea, quæ sunt diversi, non quæ sunt ejusdem generis. Ast vero jam in rationibus decidendi probatum est, insidias vitæ structas proxime convenire cum malitiosa desertione, & adulterio. Equidem alii quoque respon-
 dent, Christum privatis pro lubitu ex quibuscunq; causis frivolis divortia instituentibus, non Magistratibus pro exi-
 gentia necessitatis civium causas divortiorum determi-
 nantibus regulas præscribere voluisse. Bruckner. *in Decis. Matrim. c. 16. n. 24.* Verum id difficulter admittitur a Theo-
 logis nostris, vid. Gerhard. *de Conjug. §. 605. seqq.* imo nisi assertio hæc ad certas limites reducatur, evenire inde pos-
 set, ut contra mentem Christi mos veterum Judæorum, quascunq; causas admittentium, introduceretur. Ergo
 concludimus posse Magistratum admittere causas æque graves vel graviore, quod etiam videntur innuere verba Christi *Matth. V. 32. παρενόος λόγος πορνείας, excepta causa fornicationis.* Λόγος autem in genere significat *proportionem*, ut adeoque non solum adulterii crimen, sed etiam alia huic crimini æqualia & proportionata, vel eodem et-
 iam majora flagitia divortii causas constituent. Et ita jam
 quoque

An Magistra-
 tus plures
 causas legib;
 admittere
 possit?

quoque exinde interpretationem accipit *Matth. XIX, 9.* Neque hanc rationem evellunt, quæ contra regerit *Gerh. cit. loc. §. 606.* nam supponit semper, Christum loqui simpliciter & absolute; Imo exclusive & exceptive, adeoque vocem τῆ λόγῃ ita intelligi non posse; nam jam assertum est, Christum respexisse in responsione ad statum Judæorum, ex quavis levisima causa divortia admittentium.

§. XXXVII.

An & quatenus sit specialis ratio in adulterio?

Alterum dubium in §. XII. sat speciosum est, videturque illa, quæ in §. *antec.* sunt dicta, enervare. Verum regei potest, Christum in adulterio utique respexisse ad dissolutionem unionis conjugalis, quæ in adulterio occurrit; verum illa dissolutio etiam in insidiis vitæ structis deprehenditur, & adhuc evidentius, quam in desertione malitiosa, ubi tamen ex doctrina Pauli ob eandem rationem divortium admittitur. Quæ enim maritidium intendat, illud unice agit, ut matrimonium dirimat, & se a nexu conjugali liberet. Quamvis vero non semper consilio respondeat eventus, sufficit tamen tale delictum hic ab uxore esse commissum, quod immediate tangit vinculum inter conjuges, & sic cohabitationi contrarium est. Expressius dici potest: uxor, quæ adulterium committit, tantum solvit fidem conjugalem: quæ vero marito mortem intendat, illa non tantum vinculum illud speciale inter conjuges tollit, sed universale etiam, quo homines natura conjunxit, & propter quod nefas esse dicitur in *l. 3. ff. de J. & J.* hominem homini insidiari.

§. XXXVIII.

Responsio ad tertium dubium

Hiscæ suppositis jam per se corrui dubium tertium in §. 13. Neque enim verba neque mens Christi videtur excludere voluisse hanc divortii causam, de qua agimus. Et nescio sane, quomodo illi, qui adeo strictissime verbis Christi

Christi inhaerent, & illa simpliciter *exclusiva* esse jubent, sint Paulum conciliaturi cum nostro Salvatore. Si enim tantum & unice admittere voluit adulterium, etiam excludere voluisse creditur malitiosam desertionem. Sed falsum esse posterius, ipsi dissentientes fatentur. Ergo etiam prius. Neque vero admitti potest, quod dissentientes supponunt, quasi Christus etiam comprehenderit, hanc causam de insidiis vitæ structis: nam hæc causa non erat inter Judæos controversa, sed solummodo sententia Sectæ Hillelianae, quæ levisimas causas admittebat.

§. XXXIX.

Ad rationem dubitandi quartam in §. 14. recte enucleandam præmittendum est, Salvatorem sermonem suum non opponere Mōsi, sed Phariseis, qui verba Mōsis in alium sensum detorserant. Quum etiam Pharisei arbitrarentur, a Mose præceptum esse adulterium, hinc tandem respondet, Mosen propter duritiam cordis Judæorum permisisse, dimittere uxores, *ceterum*, pergit, *a principio non fuit ita*: Buxtorff. *de sponsal. & divort.* p. 2. §. 5. 116. Dicit itaque ipsa divortia esse contra intentionem primævam Creatoris, matrimonium instituentis, introducta tamen propter *σκληροκαρδίαν*, h. e. quod adeo duri sint corde homines, & amorem & pacem deserant unionemque, quam inter omnes homines DEUS constituit. Quamvis itaque non negemus inique fecisse Phariseos, quod legem Mōsis adeo extenderint ad quasvis causas, etiam levissimas; tamen id minime admittere possumus, Mosem etiam non intelligi debuisse de hac causâ gravissima, si insidias uxor vitæ mariti struxisset, & vice versa. Unde tandem ita concludimus; ob quamcunque causam Moses concessit divortium, de illa causâ etiam Christus est interpretandus: Atqui ob graviores causas Moses concessit divortia,

Responderetur
ad quartum
dubium.

Moses etiam
intelligendus
de insidiis
vitæ structis.

vortia, quod & recte admittebat Schola Schammaæana, cuius sententiam approbavit Christus. Selden. *de Uxor. Hebr. Lib. 3. c. 20. p. 329.* Ergo etiam Salvator de illa est interpretandus. Unde non tam in hoc nostro casu fit interpretatio *extensiva*, sed potius *declarativa*, dum saltem ex Mo-
 sis lege interpretatio instituitur, quomodo Christus fit intelligendus. Certe si hoc argumentum de odiosis restringendis aliquid in recessu haberet, valeret etiam contra Paulum, ob desertionem malitiosam admittentem divortium.

§. XL.

Respondetur
 ad quintum
 dubium.

Sed pergo ad quintum dubium ex doctrina Pauli petitum, qui etiam hujus causæ nullam facit mentionem. Si scopum Pauli *1. ad Cor. VII.* intueor, animadverto illum tantum fuisse interrogatum de illa quæstione, utrum diversitas religionis solvat matrimonium? Et hanc quæstionem enucleat ex doctrina Salvatoris nostri negative, modo infidelis consentiat habitare cum fidei. Adeoque non mirandum, quod nostri casus non mentionem fecerit, quippe de illo nec controversia erat, nec interrogabatur. Cæterum consequentia hæc: *Si nequidem diversitas religionis solvit vinculum matrimoniale, sequitur, quod etiam non solvant idem infidæ vitæ alterius conjugis structæ*, merito negatur. Neque enim 1) verum est diversitatem religionum inducere animorum abalienationem, id quod exempla & V. & N. Testamenti testantur, & Experientia nostrorum temporum corroboratur. 2) Paulus etiam in decisione hujus quæstionis addit hanc limitationem: *Si hic (infidelis) consentiat cohabitare cum ea*, quod tunc uxor fidelis non debeat virum dimittere, quoniam sic nullum impedimentum ponitur consuetudini connubiali. 3) Non quævis etiam abalienatio animorum inducit divortium, sed talis, quæ

Argumentū
 a diversitate
 Religio-
 nis ad nostri
 casum non
 stringit.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 41

quæ finem tollit matrimonii, & vinculum dissolvit, qualis deprehenditur in malitiosa desertione, & insidiis vitæ structis. Quod ultimo demum additur, insidias vitæ structas non necessario comprehendere desertionem malitiosam, illud in rationibus decidendi jam satis declaratum & expressum est. vid. §. 32.

§. XLI.

Sextum argumentum in §. 16. quod a dissentientibus adducitur, petitur ex verbis Christi: *quos DEUS conjunxit, homo ne separet.* Sed nec illud nobis obstat: Respondeat pro nobis Jus Canonicum in *c. 18. c. 35. q. 2.* ubi ita: *Quos DEUS conjunxit, homo ne separet. Quæris quomodo? Subaudi violenter sine lege, absque ratione, quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.* Unde quoque apparet sæpe in abusum trahi hoc Christi dictum. Sæpius enim in dubium vocari posset, an hos Deus conjunxisset, ubi ex eventu apparet, conjugem conjungi insidias struere, litigiis & rixis mutuis omnem vitam agere, & ita minime unionem servare, quam Deus in hac societate adeo inculcaverat. Unde nescio, an inique dixerit nostrorum Theologorum quidam: *Quos Diabolus conjunxit, homo separet.* Conf. Buxtorff. *de divort. p. 118.* docens noluisse Christum per hoc assertum licentiam & facultatem divortiorum omnem tollere, sed duntaxat arbitrariam ac privatam illam Judæorum repudiandi & dimittendi uxores consuetudinem, de qua Pharisei quæsi-
 erunt. Deinde quod additur in *ead. §. 16.* matrimonium esse favorabile, adeoque pro ejus conservatione in dubio esse pronuncian-
 dum, id a nobis non quidem negatur, sed non tamen hunc habet sensum, quasi ob justissimam causam non possit pro dissolutione pronunciar-
 i, sed potius, ne

Respondetur
ad sextum
argumentum.

quomodo in-
telligendum
dictum Chri-
sti, quos Deus
conjunxit,
homo ne se-
paret

temere quid fiat contra matrimonium, quæ temeritas tamen hic abest. Imo etiam securitas vitæ adhuc est favorabilior, cui omnino consulendum: quod aliter fieri commode nequit, nisi per dissolutionem totalem matrimonii.

§. XLII.

Responsio ad
argumentum
septimum.
Judicium de
mystica re-
præsentatio-
ne matrimo-
nii.

Septimum argumentum in §. 17. ducitur a mystica illa representatione Christi cum Ecclesia. Quemadmodum vero Pontificii exinde matrimonium in classem Sacramentorum retulerunt, & causas matrimoniales spirituales esse voluerunt, ita cavendum maxime, ne inde quid inferamus, quod papalibus principiis, propius, quam vero intellectui hujus mysticæ interpretationis accedit. Et sane Carpzovium, cujus verba in *cit.* §. 17. relata sunt, hanc in abusum traxisse docuit jam Dn. Præses in *tr. de diff. sponsal. sect. 3.* §. 18. quasi videlicet per hoc negotium *character quidam spiritualis impressus contrahentibus sit*, quod nihil aliud est, quam Pontificiis indulgere, matrimonium esse sacramentum. Et ut propius ad rem accedamus, illud quidem ex hac mystica representatione sequitur, *difficiliter* ad dissolutionem matrimonii esse progrediendum, non vero plane non esse dissolvendum matrimonium, alioquin enim ne quidem ob adulterium & malitiosam desertionem esset dissolvendum matrimonium. Quemadmodum itaque peccata dissolvunt unionem inter Deum & homines, juxta assertum Prophetæ: *Eure Sünden scheiden Euch und euren Gott voneinander*; ita quoque tale turbidum & dissonans matrimonium, ubi alter alteri insidias struit, non potest amplius repræsentare illam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia.

§. XL.

Respondetur
ad argumen-
tum octavum

Octavum argumentum in §. 18. inde desumptum, quod matrimonium sit fœdus Dei, & constet autoritate divina, ex ha-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 43

ex hactenus dictis jam pariter facile dissolvitur. Non negamus hic ipsam hypothesin, sed negamus tantum conclusionem inde deductam. Hoc videlicet tantum exinde sequitur, in arbitrio hominum non esse, illud vinculum temere dissolvendi, quod constat autoritate divina; at vero hic nulla temeritas adest, ubi insidia vitæ struuntur. Satis convenienter loquitur Sarcerius, von Heil. Ehestand P. 4. p. 158. So kan ein jeglicher vernünftiger Mensch wohl gedencken / daß Gott die Ehe eingesezet habe zu Ehren und guten dem Menschen / und nicht zu Schanden und seinem Verderben. Darumb die / so in keinnen Strüken dem gedringtem Ehemenschen zu Hülffe kommen / und die Ehescheidung überein in keine Weiß noch Weege zu lassen / thun gleich wie die Pharisäer / die von wegen des Geboths vom Sabbath / dem Buchstaben nach / dem Menschen zu grunde und zu schanden gehen lieffen.

§. XLIV.

Ad nonum argumentum in §. 19. facilis est responsio. Quamvis enim uxor maritidium intentans forsitan per hanc dissolutionem finem suum, propter quem insidias innocenti marito struxit, assequitur; hoc tamen tantum fit per indirectum & accidens. Neque enim ideo dissolvitur matrimonium, ut uxor insidiatrix favore afficitur, sed ut innocenti marito consulatur. Hinc & regula juris in §. 19. adducta, quod nemo ex suo delicto lucrari debeat, ita declaratur, ut procedat, quatenus directo quis lucretur ex delicto, per accidens enim bene fieri potest, ut quis lucrum ex delicto capiat. l. 5. §. 1. ff. ne quis eum, qui in jus voc. vi exim. §. 1. de vi bon. rapt. Barbof. in Thesaur. Loc. Commun. l. 1. c. 17. ax. 3. §. Lib. 4. c. 13. ax. 11.

Responsio ad nonum Argumentum.

§. XLV.

Decimum dubium in §. 20. tactum per se jam corruptum. Resp. ad arg. it ex decimum.

it ex iis, quæ dicta sunt in §. 33. ostensum ibi, separationem quoad thorum & mensam non esse modum idoneum, ut securitati innocentis conjugis satis consuli possit. Et sane oppido falsum est, quod in nostris Ecclesiis propter insidias vitæ structas retenta sit separatio quoad thorum & mensam. Confundunt enim, qui talia asserunt, simplicem favitiam cum ejusmodi insidiis, quæ connexas habet insidias, quibus vita alterius conjugis periclitatur. Priori casu hæctenus admittimus separationem, & concedimus ideo retentam esse illam, cum sperari adhuc possit morum emendatio, & obtineri animorum reconciliatio. Vid. Gerh. de Conjug. §. 631. Beust. P. 2. de Matrim. cap. 9. Nicolai de divor. c. 5. Ast ubi semel insidiæ vitæ sunt structæ, nunquam conjux innocens securitate plena gaudebit, licet vel maxime nocens cautionem præstiterit.

§. XLVI.

Respondetur
ad undecimum
remissive.

ad duodeci-
mum.

Equidem ut ad argumentum undecimum in §. 21. propositum respondeam, necesse esse non puto, cum jam aliquoties in antecedentibus demonstratum sit, insidias vitæ structas æquiparari desertioni, & æque tangere vinculum conjugale, quam adulterium. Quamvis itaque cætera delicta forsitan non solvant matrimonium, diversa tamen est ratio in mariticidio intentato. Unde statim pergo ad dubium duodecimum in §. 22. Verum & hic quadrabit eadem responsio, quæ formata est in §. antecedente. Negamus enim adhuc, sufficientem esse hoc casu cautionem ad avertendum ab innocente conjugè omne vitæ periculum. Operatur quidem aliquando cautio illud, ne maritus faviat ulterius in uxorem, eamque non adeo dure tractet; verum a simplici favitia argumentum ad insidias vitæ structas non valet. Confer. §. 32. Et durum sane foret, si maritus innocens compelli deberet ad collegendum rursus uxorem, &

ri, & se ita de novo exponendum periculo, ex illa sola ratione, quod cautionem præstare parata sit, cum tamen cautio malevolum ejus animum non mutet.

§. XLVII.

Non puto autem dissentientes tuto fidere posse dubio decimo tertio, ab Hierologia petito, quia apud omnes in confesso est, illam non esse de substantia matrimonii; adeoque transeat illud quoque dubium, & demum *ultimum* prodeat, quod ab autoritate Juris Canonici petitur. Verum opponamus Juri Canonico Jus Civile. Nam in *l. 8. c. de repud.* plenum divortium conceditur ob insidias vitæ structas. Et deinde jam ostendit Dn. Præses, *de dissensu sponsal. Sect. V. §. II.* textum in *c. I. X. de divort.* ab improba Pontificiorum manu esse corruptum, integrum vero retentum in *c. si qua mulier, 6. c. 31. q. 1.* ubi ex Concilio Wermeriensi live Wormatiensi huc translata verba sequentia: *Si qua mulier mortem viri sui cum aliis hominibus confiliavit, & ipse vir ipsius hominem se defendendo occiderit, & hoc probare potest, ille vir potest ipsam uxorem dimittere, & si voluerit, aliam accipiat.* Quodsi itaque textum genuino suo nitore restituamus, potius pro nostra sententia facit, constituens, totali divortio locum esse. Conf. Bruckner. in *decis. Matrimon. c. 18. n. 20.* ubi ex Reginone Prumienfi *de disciplin. Eccles. lib. 2. §. 117.* eandem corruptionem demonstrat.

Responderetur
dubio penult
& ultimo.

§. XLVIII.

Atque ita, ni fallor hætenus evictum dedimus, ob insidias vitæ structas posse agi ad totale divortium. Cum vero hodie non amplius privata autoritate suscipiantur divortia, hinc quoque hoc casu Judicis competentis requiritur cognitio & sententia. Vid. Carpzov. in *Præst. Crimin. p. 2. qu. 58. n. 20.* Bruckner. in *Decis. Matrim. c. 18. n. 22.*

Quid hoc ca-
su circa tota-
le divortium
requiritur

& quidem ante omnia conjugii agenti in hoc casu probatio insidiarum & seditiarum incumbit. Rol. a Valle *Vol. 3. Consil. 27. n. 2.* Heeser *in Loc. Commun. de bonorum Commun. p. 2. c. 16. n. 233.* Et cum in hac materia insidia soleant fieri remoris arbitris, hinc indicia etiam sufficiunt, & faciliores probationes admittuntur. Heeser. *cit. loc.* Quaecunque autem indicia probant veneficium, ex iisdem etiam insidia inferri possunt, veluti si suspecta persona venenum emerit, si veneficium minata fuerit, si cum conjugee innocente inimicitias capitales gesserit, si reapse jam venenum cibus miscuerit. *vid. art. 57. Constit. Crim. Car.* ibique Daniel Classen. Probatis itaque insidiis non tantum divortium concedendum, sed etiam insuper pars nocens ad Iudicem secularem remittenda, ut debitam nocentem poenam infligat, qua de re cautum in *Ordin. Consistor. March. tit. 69. in f.* ita: *Bessinden Sie aber/dass das Weib ihrem Manne/oder der Mann seinem Weib mit Giffte/ oder in andere Wege nach seinen oder ihren Leben gestanden/ und solches würde beweisen/oder es wären gnugsame indicia oder Vermuthungen darzu vorhanden/sollen die Assessores solches der Weltlichen Obrigkeit/da die Beklagten gesehen/darinnen vermöge des Heil. Reichs Heintliche Hals- Gerichts-Ordnung/ und wie Recht zuverfahren/auflegen.*

S. XLIX.

Requititur
insidiarum
vitae structar
realis proba-
tio actoris.

Requititur itaque quoad probationem, ut ostendatur, realiter insidias fuisse vitae alterius conjugis structas, quod contingit non tantum eo in casu, si ab ipso conjugee, ejus consilio & ope, vel conjugee instigante ab alio structae alterius vitae insidia reperiantur: sed etiam, si sciat uxor mariti sui vitam sub ancipiti harere, neque indicet periculum, neque studeat imminens periculum propulsare, sed dolo malo taciturnitate sua insidias promoveat. Brouwer *de jure*

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 47

de jure connub. l. 2. c. 29. n. 11. Nam & in mortalibus rei criminum habentur non tantum illi, qui suas manus delicto accommodarunt, sed etiam qui alio modo concurrerunt ad effectum. Vid. Dn. Præses in *diss. de Imput. fact. alien. c. 1.* Pufendorff. *de I. N. & G. lib. 1. c. 5. §. ult.* Quæritur vero an metus struendarum insidiarum vitæ, si non vanus sit, sed talis, qui in constantem hominem cadere possit, hic sufficiat ad dissolutionem matrimonii totalem? Equidem facile largimur Brouero *cit. loc.* metum hunc justum esse ad impetrandam separationem quoad thorum & mensam. Verum ut etiam ad totalem dissolutionem deveniri possit, quæstio altioris est indaginis. Puto tamen Judicem ex circumstantiis arbitrari debere, utrum innocenti conjugii fati consili possit per cautionem, aut etiam separationem quoad thorum & mensam, an vero spes non supersit, nocentem conjugem ad frugem rediturum, quo casu melius est prævenire quam præveniri, & per totale divortium insidias imminentes avertere, præsertim si capitalibus inimicitiiis accesserit denegatio debiti conjugalitatis, quod Dd. facilius admittunt. Vid. Nicolai *de divort. c. 5. n. 26.*

non inuol. oris bi. 2. 1. 2. §. L. ad quilib. iuribus
 Debent autem insidia esse structæ vitæ alterius conjugis. Aliud iraque asserendum esse puto de insidiis ab uxore mariti bonis vel honori structis, quo casu Richter. *Vol. 1. p. 5. Cons. 17. num. 9.* quidem concedit separationem quoad thorum & mensam, id quod tamen non admittit Nicolai *de divort. cap. 5. n. 34.* ob has causas 1) quod hoc nulla lege cautum sit. 2) quod tales insidia aliis remediis legitimis averti possint, ut adeoque ad separationis remedium extremum & subsidiarium recurrendum non sit. Verum cum hoc casu non possit non capitalis inimicitia oriri, cum illam communiter arguant ex insidiis, bonis vel honori structis,

Justus metus insidiarum facit locum 1 divortii pleni.

Quo casu iudex sedulo circumstantias observare debet.

Alia vitæ, alia bonorum & honoris insidia.

Ob insidias honoris vel bonor. potest agi ad separ. quoad thorum & mensam.

structis, Vid. Dn. Hoppius in *Diff. de Inimicit. capital.* & Dd. communiter ad §. II. *J. de Excus. tut. vel curat.* & vero, ipso fatente Nicolai *cit. loc. n. 29.* separationem ob talem implacabilem inimicitiam concedendam, haecenus si recte Richteri sententia intelligatur, non denegandam putarem separationem.

§. LI.

Utrobiq; locus est divortio, sive maritus, sive uxor fruatur insidiis.

Caterum ex haecenus allatis rationibus facile apparebit, utrobique locum esse divortio, sive uxor marito, sive maritus uxori struxerit insidiis. Quamvis enim quoad adulterium a marito commissum uxori recte denegetur actio ad petendum divortium, ceu fufius demonstravit Dn. Praeses *de diff. Sponsal. Sect. V. n. 5.* tamen hic diversa adest ratio. Interim videas controverti etiam hoc inter Doctores, an si uxor insidiis vitae mariti fruatur, liceat huic divertere? Dd. hac de re in diversa abire notat Sanchez, *lib. 10. disp. 18. n. 7.* Qui negant, ducuntur textibus Juris Canonici, qui tantum loquuntur de marito uxori insidiis fruente. Et quamvis, inferunt, maritus & uxor sint correlativa, ac proinde quod dispositum in marito, censerique quoque videatur dispositum in uxore; id vero locum non habere, quoties utriusque correlativi non eadem adest ratio. Esse autem diversitatis rationem putant, quia uxor nequit coercere virum, ipsumque punire, ac potest vir ipsam uxorem. Verum haec dubia sunt de nihilo, & plane non evincunt, id quod evincere debebant. Nam non video rationem diversitatis in utroque casu, & idem favor securitatis vitae utrobique militat, praesertim, cum & illa fundamenta, supra plenius excussa, in utroque casu locum habeant. Unde & Sanchez. *cit. loc. n. 5.* ipse fatetur non obligare matrimonium ad cohabitationem cum tanto vitae discrimine. *Quae ratio, inquit Sanchez, aequae militat in utroque.*

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 49

utroque conjuge, cum alter vita alterius insidiatur, nec aliter coerceri potest nisi divortio facto. Et quamvis textus tantum disponant de mariti sævitia, non tamen inde evincitur, eos solum ad illum casum esse restringendos, præsertim cum exprefferint casum communiorem, & uti plerumque accidere solet.

§. LII.

Concludimus itaque divortium plenum & omnimodum recte decerni posse a Judice ob insidias vitæ structas, & si id obtinuerimus, recte quoque huic præsentis disputationi nostræ colophonem imponimus, & hic pedem figimus, confisi & facilius nos excusatum iri, quod hæc materia specialis multæ sterilitati sit obnoxia, & a non paucis Dd. minus accurate pro dignitate sua excussa, adeoque pluribus involuta difficultatibus. Interim vero candori Tuo & benevolæ censuræ, Lector humanissime, hæc omnia committimus, quæ de hac materia edisserere contigit, persuasi, ut ea æqui bonique consulturus, & sententiæ utriusque fundamenta non ex præjudicio autoritatis, sed ex veris suis ponderibus sis æstimaturus, inde Tibi sine dubio apparebit, cuinam sententiæ magis sit accedendum. Quod restat, D. O. M. a quo nihil omnium, quæ usquam fiunt, esse potest absconditum, gratias agimus immortales pro clementissima studiorum directione, & gratia nobis hac vice largissime concessa; Adsit porro nobis, & ut omnia in Nominis sui gloriam, proximi, patriæ-
que vergant incrementum, faxit.

S. D. G.

G

SI

SI mea vota Tuis possunt superaddere
rebus
Auxilium, facilesque vias, & Carmina
nostra
Tantum poterunt censeri causa bono-
rum :
Accipe non ficti, quæ carmina dantur,
Amici,
Accipe votorum, quæ possumus edere,
summam,
Ut divina Tuas moderetur gratia curas,
Et vires, animumque pios inspiret ad au-
sus.

*Hicce
Doctissimo Dn. Memmigero egregium eruditio-
nis specimen edenti, adfectum suum
testabatur*

PRÆSES.

Sic-

Siccine dissolvunt Doctores vincula ju-
ris,

Qui sic conjugii vincula sancta ligant?
Nonne favore suo gaudet conjunctio fir-
ma,

Cui Romana adeo jura favere volunt!
Sed res sat salva est. Tu firmas vincula
juris

Conjugium solvens quod fovet infidias.
Applaudo merito. Conjugant vota pre-
cesque

Omnes: Sic tandem præmia digna
feres.

*Ita Nobilissimo pariter & Doctissimo dispu-
tationis Autori gratulationis ergo ap-
plaudere voluit*

JUSTUS HENNINGUS Böhmer/L.
Prof. Jur. Extraord.

TU, licet es minimè laudis studiosior;
ecce

Nomen Pieridum ponis in arce Tuum.
Scilicet

Scilicet hoc decus est laudis sub munere

TANTI

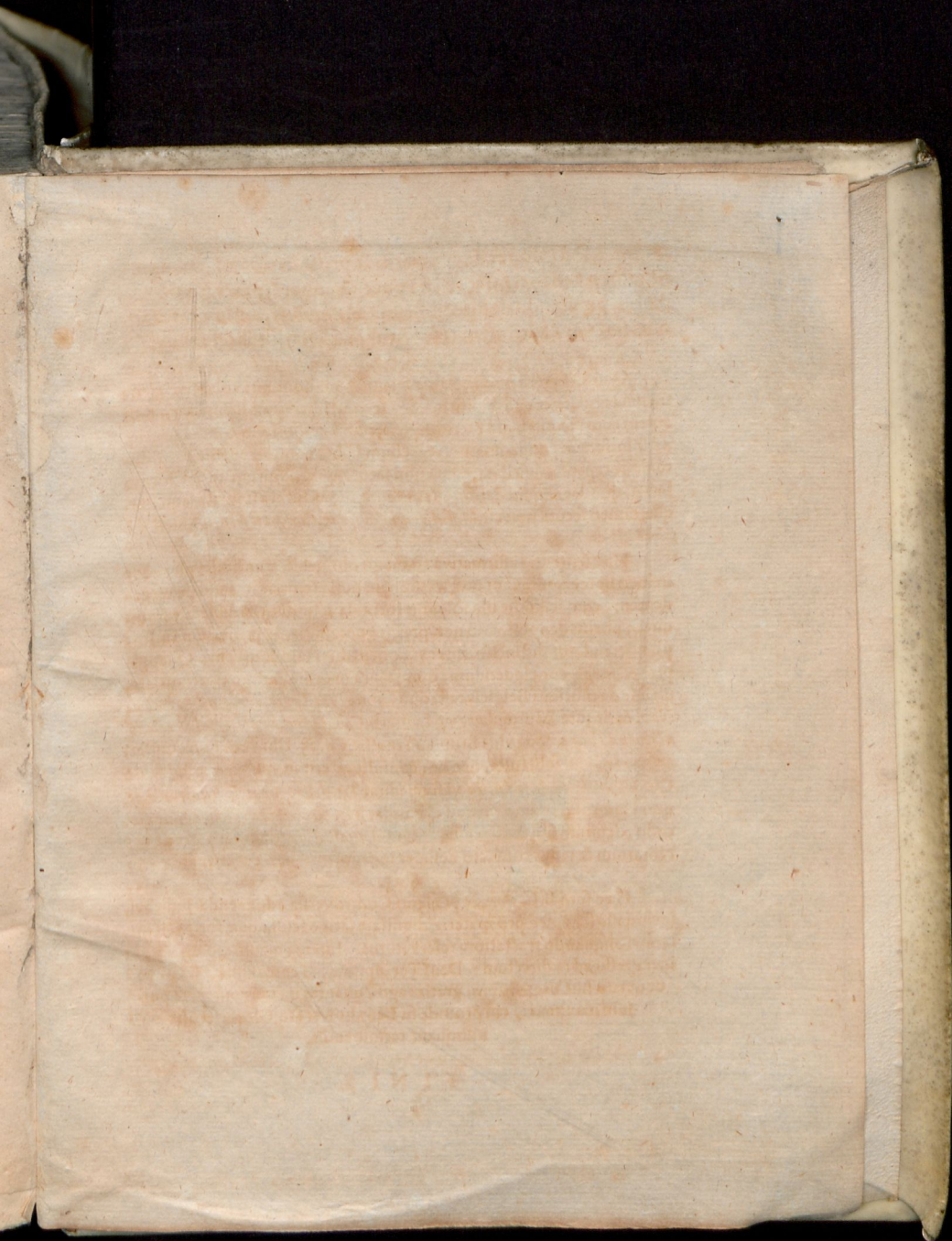
Premia doctrinae commeruisse Ducis.
Ingenium, quid enim jactem? quo nobile
monstras

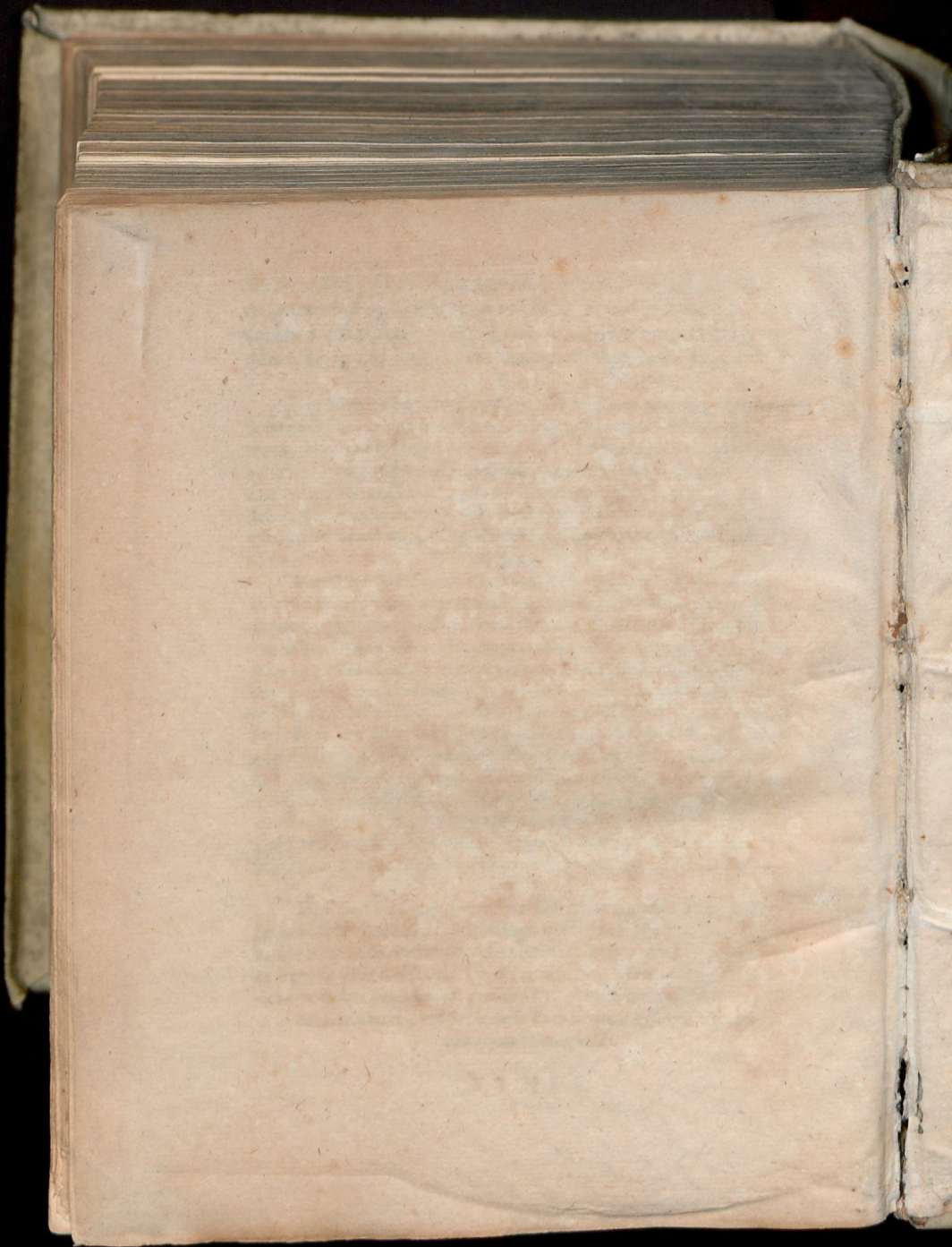
Atque laboratum mentis acumen adest.
Sic Parnassei Tu celsa cacumina montis
Scandes & meritis digna brabea feres.
Gratulor, i tantae dignissimus incola terrae,
Vade bonis avibus, non periturus ho-
nos!

*Clarissimo Domino Memmingero,
de divortio propter insidias vitae structas erudite
disputanti congratulatur*

GUILIELMUS T. STEMPEL.
J. C.

94 A 7358

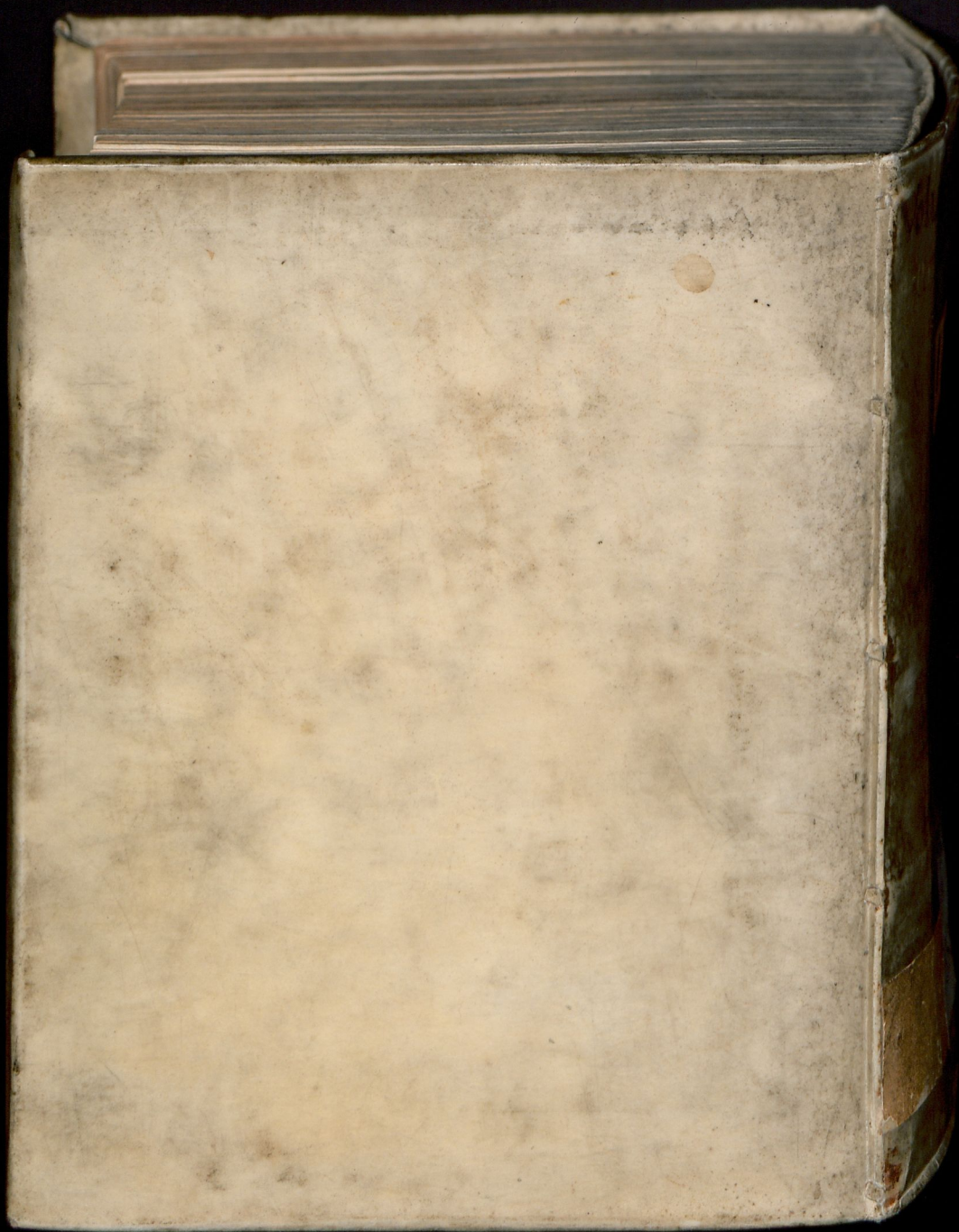
ULB Halle 3
002 138 123

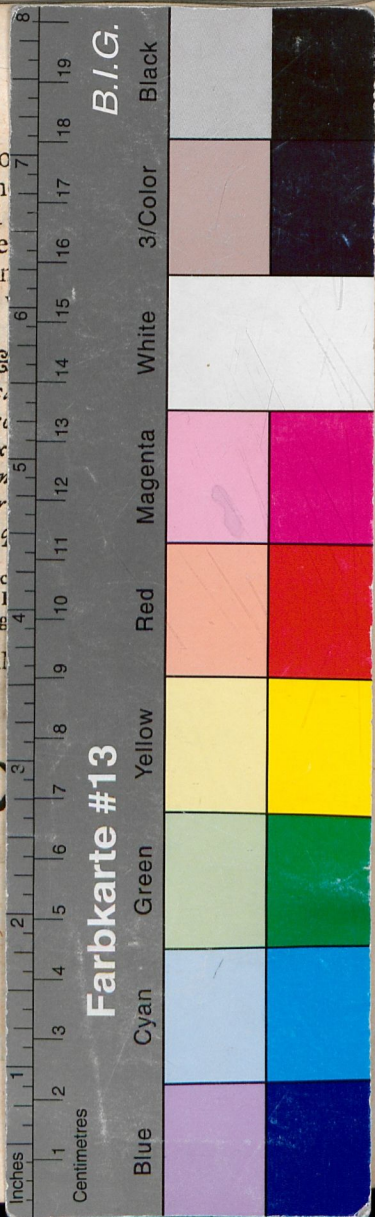

TA → OL
nur 3. Stock verknüpft

Vb 1.7

19 20
2. D. B. V.
DISPUTATIO JURIDICA
De

**DIVORTIO
PROPTER INSIDIAS
VITÆ STRUCTAS,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO IUVENTVTIS PRINCIPE,
DN.

FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORVSSICI ET ELECTORATVS BRAN-
DENBVRGICI HEREDE, ac reliqua,
IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE
DN. SAMUELE STRYKIO,
REGLE MAJESTATIS BORUSSICÆ CONSILIARIO INTIMO,
PROFESSORE PRIMARIO ET FACULTATIS JURI-
DICE ORDINARIO,

PATRONO AC PRÆCEPTORE SUO DEVENERANDO,
IN AUDITORIO MAJORI
Die Maji Anno O. R. MDCCII.
Publico Eruditorum examini submittit

AUTOR
ESAIAS PAULUS MEMMINGERUS,
Ratisbonensis.

Hala, Typis CHRISTOPHORI ANDREÆ ZEITLERI. Acad. Typ.